

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

KATEDRA HISTORIE

**DĚJINY A KATALOG HISTORICKÉ KNIHOVNY
KONVENTU MILOSRDNÝCH BRATŘÍ
V LETOVICÍCH**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor: Martina Nováková

Vedoucí práce: Mgr. Jana Oppeltová, Ph.D.

OLOMOUC 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem *Dějiny a katalog knihovny konventu milosrdných bratří v Letovicích* vypracovala samostatně na základě citovaných pramenů a literatury.

V Ludíkově, 15. srpna 2018

.....

Martina Nováková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí své práce Mgr. Janě Opeltové za četné rady, věnovaný čas a vůbec za nabídnutí tohoto tématu. Dále bych chtěla poděkovat Bc. Daně Suré, která mi knihy pomohla osignovat a nafotit a zařídila vždy všechno, co jsem potřebovala. Velké díky patří také mým kolegyním Bc. Adéle Vozákové a Adéle Mlčákové, jež mi pomohly knihovnu zrevidovat. A nesmím také opomenout svou rodinu a blízké, kteří při mně stáli za každé příležitosti.

Obsah

Úvod	6
1 Dějiny řádu.....	10
1.1 Vznik řádu a jeho šíření ve světě.....	10
1.2 Působení v českých zemích	11
2 Historie konventu v Letovicích.....	12
2.1 Od založení kláštera po dokončení jeho stavby.....	12
2.2 Konvent v dlouhém 19. století.....	13
2.3 Od první světové války po rok 1945	14
2.4 Období po druhé světové válce	15
2.5 Historie lékárny	16
3 Historie knihovny.....	16
4 Rozbor knihovního fondu	19
4.1 Signатурní systémy	19
4.2 Počet svazků a časové rozmezí fondu	20
4.2.1 Signatura I.....	20
4.2.2 Signatura II.	21
4.2.3 Signatura III.A	22
5 Tematické rozdělení fondu.....	22
5.1 Signatura I.....	23
5.1.1 Biblistika (BS)	23
5.1.2 Theologia (Th)	24

5.1.3	Historia (H)	26
5.1.4	Philosophia (Ph).....	26
5.1.5	Geographia (G)	27
5.1.6	Medicina (M)	27
5.1.7	Natura (N).....	28
5.1.8	Zahrada (Z)	29
5.1.9	Beletrie (B)	29
5.1.10	Varia (V).....	30
5.2	Signatura II., signatura III.A.....	30
6	Místa vydání a tisku	31
7	Tiskaři a vydavatelé	33
8	Vlastnické poznámky	35
9	Čtenářské poznámky	43
10	Vazba.....	44
11	Fyzický stav fondu	45
12	Katalogizace	46
	Závěr.....	48
	Seznam pramenů a literatury	50
	Resumé	54

Úvod

Před vznikem univerzity tvořily kláštery jediná centra školství, kultury a studia. Přítomnost knihoven byla pro členy kláštera samozřejmostí. První knihy si přinesli první členové kláštera s sebou. Další knihy pak přinášeli novicové. Nejčastěji však byly opisovány v klášterních skriptoriích z vypůjčených předloh. Přesto se většina knihoven nerozrůstala příliš rychle. V 17. a 18. století jsou kláštery opět středisky vědy a kultury.¹ K nejstarším klášterním knihovnám na Moravě patří knihovna benediktinů v Rajhradě. Ta čítá přes 65 000 svazků včetně 15 středověkých rukopisů z 12. až 15. století. Obsahuje také 163 prvotisků a asi 20 000 starých tisků, mnoho z nich je českých.² Další významnou knihovnou je knihovna kláštera augustiniánů na Starém Brně, který byl postaven roku 1357.³ Čítá dohromady kolem 27 000 svazků, zhruba polovina je tvořena starými tisky. Prvotisků má 232, rukopisů 135.⁴ Opomenout nesmíme ani knihovnu kláštera premonstrátů v Nové Říši. Obsahuje kolem 15 500 svazků, z toho jsou tři pětiny staré tisky. Dále obsahuje 88 rukopisů a 62 prvotisků.⁵ Srovnat tyto knihovny s knihovnou letovického konventu je takřka nemožné, protože ta obsahuje pravděpodobně přes 2 500 svazků, ale neobsahuje žádné prvotisky ani rukopisy. Navíc pochází až z poloviny 18. století. Zajímavá je zejména svým obsahem (díla věnující se medicíně) a také úplností svého dochování. Také ilustruje zájmy bratří a jejich vzdělání na poli teologickém a medicínském.

Hospitálský řád sv. Jana z Boha (latinsky *Ordo Hospitalarius S. Ioannis de Deo*), známý spíše pod názvem *milosrdní bratři*, se na naše území dostává v roce 1605, kdy byl

---

¹ DOKOUPIL, Vladislav: *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny*. Brno 1972, s. 5–9.

² Tamtéž, s. 74–75.

³ Tamtéž, s. 79–80.

⁴ Tamtéž, s. 127.

⁵ Tamtéž, s. 158.

založen konvent ve Valticích.⁶ Během dalších dvou staletí vzniká dohromady osm konventů včetně konventu v Letovicích v roce 1751.⁷

Fond knihovny letovického konventu je dnes již trvale přesunut do brněnského konventu milosrdných bratří. Je uměle rozdělen do pěti signaturních systémů rozlišených římskými číslicemi: I. původní signaturní systém rozdělený do tematických kategorií podle obsahu, II. starý signaturní systém dle zatím neobjasněného systému, III.A staré tisky bez historických signatur seřazeny dle obsahu, III.B historický fond mezi lety 1800–1860 a nový fond po roce 1860. Hlavním cílem této bakalářské práce je vytvořit katalog pro první tři části tohoto fondu, zjednodušit v něm vyhledávání a zpřístupnit jej badatelům a čtenářům.

Základní literatura k tématu se jeví jako velmi problematická a to zejména z důvodu jejího značného nedostatku. Lze ji rozdělit do tří kategorií: 1. literatura k milosrdným bratřím, 2. literatura k městečku Letovice a 3. literatura ke klášterním knihovnám, starým tiskům atd.

Hlavní knihu s názvem *Milosrdní bratři* napsal a v roce 1934 vydal jeden z členů řádu František Benedikt Bogar. Pojednává v ní o historii vzniku řádu v zahraničí ale také v našich zemích. Podrobněji se také věnuje historii jednotlivých konventů na našem území.⁸ Další člen řádu, jenž sepsal dějiny řádu a zároveň konventu ve Valticích byl Joannes de Deo Sobel.⁹ Zakladateli řádu Janu z Boha je věnovaná drobná brožura evangelíka Waltera Nigga¹⁰ či dílo Wenera Chrobaka.¹¹ Pro historii jednotlivých konventů je možné využít taktéž monografie Huberta Podsedníka s názvy *250 let Milosrdných bratří v Letovicích a Milosrdní bratři: Valtice-Feldsperg 1605–2005 – almanach ke 400. výročí příchodu Milosrdných bratří*

---

⁶ FOLTÝN, Dušan a kol.: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha 2005, s. 98.

⁷ Tamtéž, s. 98.

⁸ BOGAR, Fr. Benedikt: *Milosrdní bratři*. 1934.

⁹ SOBEL, Joannes de Deo: *Dějiny a slavnostní spis rak.-české řádové provincie Milosrdných bratří ke slavnosti ve dnech 28., 29. a 30. srpna konaného vysvěcení nemocnice mateřského domu ve Valticích v Dol. Rakousích, Munificencí Jeho Jasnosti knížete Jana I. z Liechtenštejna a na Liechtenštejně nově vystavěné*. Vídeň 1892.

¹⁰ NIGG, Walter: *Jan z Boha*. Kostelní Vydří 2005.

¹¹ CHROBAK, Werner: *Ján z Boha. Pastier – dobrodruh – nemocničný priekopník*. Mnichov 1995.

do Valtic¹² či novější monografii Lucie Koudelkové s názvem *Milosrdní bratři v Novém Městě nad Metují*.¹³ Milosrdných bratřím se věnuje také bakalářská práce Lucie Janotové¹⁴, Tomáše Strouhala¹⁵ a magisterská práce Lucie Hornákové.¹⁶ Informace o řádu a konventech můžeme též najít ve dvou encyklopediích věnujících se řádům a klášterům. Jedná se o *Encyklopedii moravských a slezských klášterů* Dušana Foltýna¹⁷ a druhý svazek třetího dílu *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích* Milana Bubna.¹⁸

Letovicím se věnuje například topografické dílo s názvem *Vlastivěda moravská* vydávaná v Brně.¹⁹ Pro tuto bakalářskou práci jsem ovšem využila monografii regionálního historika Milana Illy, který se věnoval hlavně dějinám Letovic, kde popsal mimo jiné historii kláštera.²⁰

Klášterním knihovnám na Moravě se věnoval Vladislav Dokoupil.²¹ Knihovnou milosrdných bratří v Kuksu se zabývali Jindřich Kolda a Ignác Antonín Hrdina.²² Knihovnu valtické knihovny pak zpracovala Dana Surá.²³ Pro katalogizaci je důležité dílo

---

¹² PODSEDNÍK, Hubert a kol.: *250 let Milosrdných bratří v Letovicích – almanach k 250. výročí položení základního kamene ke stavbě kláštera a 251. výročí příchodu milosrdných bratří do Letovic* (dále jen 250 let Milosrdných bratří). Letovice 2001.; PODSEDNÍK, Hubert a kol.: *Milosrdní bratři: Valtice-Feldsperg 1605–2005 – almanach ke 400. výročí příchodu Milosrdných bratří do Valtic*. Brno 2005.

¹³ KOUDELKOVÁ, Lucie: *Milosrdní bratři v Novém Městě nad Metují*. Nové Město nad Metují 2014.

¹⁴ JANOTOVÁ, Lucie: *Milosrdní bratři a jejich umělecké projekty v českých zemích*. Olomouc 2014 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce). In: https://theses.cz/id/4b81m3/Milosrdn_brati_a_jejich_umleck_projekty_v_eskch_zemch.pdf.

¹⁵ STROUHAL, Tomáš: *Řád milosrdných bratří v Prostějově (30. – 50. léta 20. století)*. Brno 2012 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce). In: https://is.muni.cz/th/ewze9/Bakalarska_prace.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dtom%2F%3Fsearch%3Dtom%2F%3Fsearch%3Dtom%2F%3Fsearch%3Dtom%2F%3Fsearch%3Dtom%2F%3Fsearch%3Dtom%2F%3Fsearch%3Dtom%2F%3Fsearch%3Dtom

¹⁶ HORNÁKOVÁ, Lucie: *Hospitální řád sv. Jana z Boha v období dvou totalit*. Brno 2007 (nepublikovaná magisterská diplomová práce). In: https://is.muni.cz/th/al9cu/milosrdni_bratri.doc.pdf.

¹⁷ FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*, s. 97–99.

¹⁸ BUBEN, Milan M.: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. III. díl. II. svazek. Praha 2007, s. 353–407.

¹⁹ KNIES, Jan: *Vlastivěda moravská*. II. místopis. Díl I. Brno 1904, s. 118–136.

²⁰ ILLA, Milan: *Letovice. Dějiny města*. Letovice 1995.

²¹ DOKOUPIL, V.: *c. d.*

²² KOLDA, Jindřich – HRDINA, Ignác Antonín: *Historická knihovna Hospitalu Kuks a její romanisticko-kanonistický fond: historicko-právní studie*. Červený Kostelec 2014.

²³ SURÁ, Dana: *Dějiny a katalog historické knihovny valtického konventu řádu milosrdných bratří*. Olomouc 2015 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).

s názvem *Mezinárodní standardní bibliografický popis pro staré tisky a prvotisky ISBD(A)* vytvořeném v roce 1997.²⁴ K dohledávání autoritativních podob a titulů knih byly použity servery The Virtual International Authority File (<http://viaf.org/>)²⁵, Consortium of European Research Libraries (https://data.cerl.org/thesaurus/_search)²⁶ a Knihy Google (<https://books.google.cz/>). Pro základní informace ke knihtisku jsem využila knihu Petra Voita.²⁷

Z pramenů jsem využila zejména pamětní knihu konventu z 20. století.²⁸ Při popisu historie knihovny jsem použila devět inventářů konventu z let 1911 až 1937. Ty jsou nejprve v německém jazyce, od roku 1928 jsou psané česky.²⁹ Dále mi s historií knihovny velmi pomohlo nepublikované dílo neznámého autora, jenž popisuje jednotlivé životní osudy bratří působících v pražském konventu. Protože bratři měnili často svá působiště, můžeme je spojit i s konventem v Letovicích. Díky jejich vlastnickým poznámkám v knihách pak můžeme určit, kdy knihovna vznikla.³⁰

---

²⁴ *Mezinárodní standardní bibliografický popis pro staré tisky a prvotisky ISBD(A)*. Praha 1997.

²⁵ VIAF. In: <http://viaf.org/> [cit. 14. 8. 2018].

²⁶ CERL Thesaurus. In: https://data.cerl.org/thesaurus/_search [cit. 14. 8. 2018].

²⁷ VOIT, Petr: *Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha 2006.

²⁸ Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), Památní kniha konventu Milosrdných Bratří v Letovicích.

²⁹ Srov. Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), Inventarium des Konventes der Barmherzigen Brüder zu Lettowitz, 1911, s. 21.; Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), Inventář konventu Milosrdných bratří v Letovicích, 1928, s. 30.

³⁰ Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Praha (neuspořádáno), *Životní data členů řádu Milosrdných Bratří v Praze u sv. Šimona a Judy od založení konventu r. 1620 až do zřízení Československé provincie 2. prosince 1919* (dále jen Životní data), nepublikováno.

1 Dějiny řádu

1.1 Vznik řádu a jeho šíření ve světě

Zakladatelem bratrstva ošetřovatelů, ze kterého se později řád vyvinul, je Portugalec Jan z Boha, vlastním jménem Jan Ciudad.³¹ Po jeho smrti se bratrstvo začalo šířit i do jiných měst Španělska. Své první vyznamenání dostali bratři za ošetřování nemocných v posledních letech války s Maury.³² K schválení řádu došlo bullou papeže Pia V. s názvem *Licet ex debito* vydanou 1. ledna 1572. Řádem se bratrstvo stalo bullou papeže Sixta V. *Etsi pro debito* 1. října 1586.³³ Milosrdní bratři jsou řádem laickým, většina členů tudíž nemá kněžské svěcení. Řídí se řeholí sv. Augustina. Kromě slibu čistoty, chudoby a poslušnosti skládají ještě slib hospitality, tedy péče o nemocné. Heslo, kterým se řídí, zní: *Per corpus ad animam*, v překladu: *Tělem k duši*.³⁴ Znakem milosrdných bratří je v modrém poli z boku nakrojené granátové jablko, v místě řezu jsou viditelná semena. Nad jablkem se ční kříž a šestcípá hvězda. „Milosrdní bratři nosí černou tuniku přepásanou koženým cingulem a škapulíř s okrouhlou kapucí.“³⁵

Hlavním sídlem, kde se měly konat generální kapituly řádu, se stal římský konvent s kostelem sv. Jana. Došlo také k rozdělení řádu na provincii italskou a španělskou.³⁶ „Řád se šíří do Portugalska, Rakouska, Bavorska, Polska, Francie a dále do Indie, Mozambiku, Filipín a do států Jižní a Střední Ameriky.“³⁷ Dnes řád pracuje asi v 450 centrech celkem

---

³¹ FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*, s. 97.; Jan z Boha (1495–1550) se narodil ve městě Montemor-o-Nova. V osmi letech uprchl nebo byl unesen od svých rodičů. Živil se pasením dobytka. Později se přidal k žoldákům. Jeho působení zde však dopadlo neslavně a málem za něj zaplatil životem. Nedokázal totiž ohlídat válečnou kořist a měl být pověšen. Zachránila ho pouze přímluva vyššího nadřízeného. Po této zkušenosti vystřídal mnoho profesí a míst. Nakonec se usídlil v Granadě. Pod vlivem Jana z Avily se obrátil. Byl zavřen do blázince. Po jeho propuštění začal své poslání starat se o chudé a nemocné. Z almužen, které používal na tuto pomoc, si koupil dům, kde založil špitál. Postupem času už práci nezvládal sám a našel několik spolupracovníků. Zemřel v osamění ve své cele. CHROBAK, W.: *c. d.*, s. 9–47.

³² BOGAR, Fr. B.: *c. d.*, s. 20–32.

³³ BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 359–360.

³⁴ Tamtéž, s. 353–355.

³⁵ FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*, s. 98.

³⁶ BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 359–360.

³⁷ PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 13–14.

v 53 státech. Bratří sice oproti ostatním rokům ubývá, ale v péči o nemocné jim pomáhá více než 53 000 profesionálů a dobrovolníků.³⁸

1.2 Působení v českých zemích

Prvním konventem, založeným v českých zemích, se stal řádový dům ve Valticích roku 1605. O jeho založení se zasloužil stejně jako o konvent v Prostějově rod Liechtensteinů, konkrétně Karel z Liechtensteina, jenž se s řádem setkal při svém působení v Římě.³⁹ Prostějovský konvent pak nechala založit kněžna Marie Anna z Liechtensteina pod podmínkou uzdravení jejího syna Jana. Místo nebylo nejprve určeno, ale v roce 1730 vybrali Prostějov. V roce 1733 bylo založení potvrzeno.⁴⁰ Konvent v Praze nechal založit samotný císař Ferdinand II. v roce 1620. Fundátorem konventu v Novém Městě nad Metují se stal hrabě Jakub z Leslie v roce 1696.⁴¹ V Kuksu se o založení konventu zasloužil hrabě František Antonín Špork. První bratři sem přišli v roce 1739. Slavnostně uvedeni byli až roku 1744.⁴² Konvent sv. Leopolda v Brně nechal založit 15. listopadu 1747 Jan Leopold z Dietrichsteina z dietrichsteinsko-mikulovské sekundogenitury.⁴³ O konventy v Letovicích a Vizovicích se zasloužil rod z Blümegenu, v Letovicích roku 1751 Jindřich Kajetán z Blümegenu⁴⁴ a ve Vizovicích Marie Antonie z Blümegenu roku 1781.⁴⁵ Řádový dům v Těšíně založený 1694 připadl po první světové válce k Polsku.⁴⁶ Konventy nejprve patřily pod provincii německou, roku 1856 se ovšem osamostatnily v rámci provincie rakousko-české.⁴⁷ V roce 1919 z ní pak vznikla provincie česko-moravská.⁴⁸ V roce 1939 došlo k odloučení slovenských konventů, které si vytvořily generální delegaturu. Během druhé

---

³⁸ Srov. BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 363.; *O nás*. In: <http://www.milosrdni.cz/o-nas/> [cit. 17. 7. 2018]

³⁹ FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*, s. 722

⁴⁰ Tamtéž, s. 607.

⁴¹ PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 14.

⁴² KOLDA, J. – HRDINA, I. A.: *c. d.*, s. 49.

⁴³ FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*, s. 218.

⁴⁴ PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 14.

⁴⁵ FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*, s. 748.

⁴⁶ BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 368–369.

⁴⁷ BOGAR, Fr. B.: *c. d.*, s. 116.

⁴⁸ Tamtéž, s. 136.

světové války i komunistické nadvlády dochází k perzekucím celých konventů i jednotlivých bratří. Dnes žijí bratři pouze v Brně.⁴⁹

2 Historie konventu v Letovicích

2.1 Od založení kláštera po dokončení jeho stavby

O založení kláštera se v 1. polovině 18. století zasloužil majitel panství v Letovicích Jindřich Kajetán z Blümegenu. Po dohodě s provinciálem řádu Michaellem Švandou a s olomouckým biskupem Juliem Troyerem požádal Jindřich Kajetán dopisem císařovnu Marii Terezii o její svolení se zamýšlenou stavbou.⁵⁰ Jindřich Kajetán pak věnoval pozemek, stavební materiál a 24 000 rýnských zlatých. Provoz kláštera měl být hrazen úroky z této nadace. Zároveň bylo stanoveno, že zde bude přebývat převor, kněz, lékař, lékárník, ošetřovatel a hospodář.⁵¹ Stavitelem se stal bratr Longin Traub. Ten do Letovic přišel 1. února 1750.⁵² Stavební kámen pak nechali posvětit až o rok později tedy 24. července 1751. Stavební práce započaly stavbou kostela.⁵³ Přerušeny byly až vpádem pruských vojsk na Moravu v roce 1758.⁵⁴ Nepříjemností se v této době stalo omezení finančních prostředků, které byly z velké většiny použity na válečná vydání.⁵⁵

Žehnání kostela provedl boskovický děkan Jan Breitschoff 27. listopadu 1773. Od této chvíle zde mohly být slouženy mše svaté. Kostel vysvětil příštího roku, přesněji 11. září 1774, pomocný biskup v Hradci Králové a zároveň bratr Marie Antonie⁵⁶ Matyáš František Chorinský z Ledské. Ten vložil do hlavního oltáře sv. Václava relikvie sv. Faustiny, Viktorina a Desideria.⁵⁷ O měsíc později, 26. října 1774, posvětil Jan Josef Breitschoff hřbitov

---

⁴⁹ BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 369–371.

⁵⁰ PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 21.

⁵¹ BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 397.

⁵² ILLA, M.: *c. d.*, s. 10–11.

⁵³ PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 23–24.

⁵⁴ ILLA, M.: *c. d.*, s. 11.

⁵⁵ PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 49.

⁵⁶ Jedná se o první manželku Jindřicha Kajetána z Blümegenu. Tamtéž, s. 51–53.

⁵⁷ BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 398. Další oltáře jsou zasvěceny Nejblahoslavenější Panně Marii, sv. Janu z Boha, sv. Barboře a sv. Janu Nepomuckému. Tamtéž, s. 398.

nacházející se u severní zdi chrámu.⁵⁸ Ten roku 1835 zrušili a lidé, kteří zemřeli v nemocnici, byli od této doby pohřbíváni na farním hřbitově. Od roku 1775 se zaměřily stavební práce na dostavbu nemocnice a hrobky pod kostelem,⁵⁹ do které měli být pohřbíváni členové řádu a členové rodiny vlastníci letovické panství.⁶⁰ Jako první sem byl pohřben Longin Traub zemřelý 30. května 1781. Roku 1788 pak zemřel zakladatel kláštera Jindřich Kajetán z Blümegenu.⁶¹

Roku 1784 začala nemocnice přibírat pacienty. Z rozhodnutí provinciální kapituly došlo 23. června 1790 k povýšení dosud letovické rezidence na konvent.⁶² Prvním převorem byl jmenován Carolus Pettermann, který plnil dosud funkci vikáře. Klášter v následující době trpěl nedostatkem financí. Úrok, který plnil jedinou funkci příjmu, nepokryl ani výdaje na provoz nemocnice a konventu. Proto musel být klášter často dotován movitějšími konventy.⁶³ V roce 1802 pak byl konvent konečně dokončen.⁶⁴

2.2 Konvent v dlouhém 19. století

Roku 1809 dochází za souhlasu majitele, v této době je jím Petr Heřman z Blümegenu, k zavedení vodovodu do kláštera. Studna tvořící dosud jediný zdroj vody byla totiž často nefunkční.⁶⁵ Tyto stavební úpravy byly dokončeny až roku 1811. V této době bylo též ošetřeno v nemocnici mnoho lidí, např. z bitvy u Aspern sem bylo převezeno 202 a z bitvy u Wagramu dokonce až 710 zraněných lidí. Když se pak střetla vojska u Lipska v roce 1813, několik stovek vojáků bylo ošetřováno právě v letovické nemocnici.⁶⁶ Za tuto službu dostal představený kláštera Fr. Gordianus Jaekel i celý konvent vyznamenání a 5 000 zlatých

---

⁵⁸ Tamtéž, s. 398.

⁵⁹ PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 52–53. V následujících letech docházelo k dovybavení kostela obrazy sv. Václava, sv. Jana z Boha a sv. Barbory, zvonem a dalšími předměty. Tamtéž, s. 52.

⁶⁰ ILLA, M.: *c. d.*, s. 12.

⁶¹ PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 53–54.

⁶² BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 399.

⁶³ PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 55.

⁶⁴ ILLA, M.: *c. d.*, s. 12.

⁶⁵ PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 55.

⁶⁶ BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 399–400.

ze státní pokladny. V roce 1816 se také započalo s různými opravami, např. střechy konventu či kostela. Dochází též k vymření rodu z Blümegeu a letovického panství se tedy ujímá rodina Kálnoky z Köröspataku. Při epidemii cholery, která v Letovicích propukla roku 1832, se bratrům nakupila práce. Za 14 dní zde zemřelo více než 80 lidí.⁶⁷

Významným představeným byl mezi lety 1841 a 1844 Paschalis, baron z Hochbergu, jenž klášteru věnoval velký finanční obnos užitých na nová nemocniční lůžka. Přesto jich na přelomu 19. a 20. století provozoval pouze kolem 20.⁶⁸ Během dalších let byla v klášteře provedena elektrifikace a roku 1910 byla pořízena nová mensa oltáře sv. Václava, kterou vysvětil biskup brněnský.⁶⁹

2.3 Od první světové války po rok 1945

Během první světové války fungovala nemocnice jako vojenský lazaret. Do péče o více než 500 raněných se zapojily i dobrovolnice z hraběcí rodiny.⁷⁰ V roce 1917 přišel klášter o své dva zvony.⁷¹ Proto v roce 1929 nechal představený kláštera Turibius Veselý odlít tři nové zvony.⁷² Za války byl také vyřezán nový oltář v barokním stylu a pořízeny nové varhany.⁷³ V období první republiky byli do nemocnice umístováni váleční invalidé a od roku 1927 také lidé ze zemského chorobince v Brně. Klášter tak disponoval novým příjmem peněz, protože za tyto nemocné platil stát. Na druhou stranu se ukázalo, že prostory nemocnice již nebudou postačovat. Bylo tedy nutné je rozšířit. Během let 1928–1932 došlo k vytvoření nástavby nad jižním, východním a západním křídlem konventu.⁷⁴ V této době měla

---

⁶⁷ PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 55.

⁶⁸ FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*, s. 409.

⁶⁹ Při průtrži mračen 14. května 1907 došlo k protržení ohradní zdi, což pro klášter znamenalo další výdaje. PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 56.

⁷⁰ BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 400.

⁷¹ Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), *Památní kniha konventu Milosrdných Bratří v Letovicích.*, rok 1917, nepaginováno. Odebrán byl zvon sv. Václava a sv. Jana z Boha a zvon sv. Rodiny. Zbýl zde pouze prostřední zvon sv. Jana Nepomuckého a sv. Barbory. Tamtéž, rok 1917, nepaginováno.

⁷² ILLA, M.: *c. d.*, s. 13.

⁷³ Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), *Památní kniha konventu Milosrdných Bratří v Letovicích.*, rok 1917, nepaginováno.

⁷⁴ BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 400–401.

nemocnice již 100 lůžek.⁷⁵ Interiér kostela a sakristie byl také nově vymalován malířem Janem Daňkem.⁷⁶ Při bouři v srpnu roku 1932 udeřily blesky do kuchyně a do věže.⁷⁷ Následkem toho byl na klášter v roce 1933 instalován hromosvod. Ve stejném roce bratři zakoupili dům na náměstí v Letovicích, ve kterém byla později zřízena klášterní lékárna.⁷⁸

Během druhé světové války sloužil klášter i nemocnice hlavně německým vojákům. K zrušení řádu došlo 10. července 1941.⁷⁹ Bratři sice mohli pokračovat ve své činnosti, ale nemohli nosit řeholní roucho. Dohled nad nemocnicí vykonával zámecký účetní Brettschneider, který se snažil bratrům pomáhat.⁸⁰ Roku 1942 pak přišel klášter již podruhé v historii o věžní zvony.⁸¹

2.4 Období po druhé světové válce

Po válce stanul v čele kláštera Agapitus Blaha, který za války působil jako partyzán. Roku 1947 byla započata stavba prádelny. Stará budova byla zdemolována.⁸² Nemocnice spolu s lékárnou byla zestátněna 1. ledna 1949. Bratři zde mohli od této doby působit jen jako personál nemocnice.⁸³ Od roku 1955 v nemocnici pracovaly sestry sv. Františka a od roku 1959 sestry Nejsvětějšího Spasitele.⁸⁴ „Roku 1965 byla zrušena kaple v prvním patře nad sakristií a také došlo k odstranění posledních náboženských symbolů v nemocnici (kříže, obrazy a sochy.“⁸⁵ Období pražského jara se v klášteře projevilo ulitím tří nových zvonů nesoucích stejná jména jako zvony vytvořené roku 1929. Posvěceny byly o svátku sv. Václava roku 1969 spolu s novým hlavním oltářem brněnským biskupem Karlem

---

⁷⁵ ILLA, M.: *c. d.*, s. 15.

⁷⁶ FOLTÝN, D. a kol.: *c. d.*, s. 410

⁷⁷ BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 401.

⁷⁸ Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), *Památní kniha konventu Milosrdných Bratří v Letovicích*, rok 1933, nepaginováno.

⁷⁹ Tamtéž, rok 1941, nepaginováno.

⁸⁰ Tamtéž, rok 1941, nepaginováno.

⁸¹ PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 58.

⁸² Tamtéž, s. 58.

⁸³ Tamtéž, s. 58.

⁸⁴ Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), *Památní kniha konventu Milosrdných Bratří v Letovicích*, rok 1955, nepaginováno.; Tamtéž, rok 1958, nepaginováno.

⁸⁵ BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 401.

Skoupým.⁸⁶ V období normalizace nechalo vedení nemocnice odstranit obraz Poslední večeře v jídelně a zazdili chodby do kostela. Představeným kláštera byl v této době Sanctus Rott. Právě on se po sametové revoluci zasadil o obnovu konventu. Řád zde znovu začal působit 1. září 1990, kdy byla Vojtěchem Cikrlem požehnána kaple Panny Marie Matky Dobré rady. Následujícího roku byla bratřím navracena také lékárna.⁸⁷ Dnes v areálu vlastní milosrdní bratři pouze konventní kostel sv. Václava, nemocnici a klášter fungující jako léčebna dlouhodobě nemocných spravuje Jihomoravský kraj. Poslední bratři opustili konvent roku 2017.⁸⁸

2.5 Historie lékárny

Lékárna byla velmi důležitou součástí konventu. Proto k jejímu vybudování došlo hned na začátku stavebních procesů. V roce 1784 již plně fungovala. Významná je výmalbou klenby čtyřmi lunetami. Autor tohoto díla ovšem není dodnes přesně určen. Roku 1934 pak započal provoz v nových prostorách na náměstí. Provoz zde probíhal do roku 1949 nepřetržitě. Znovu obnoven byl až v roce 1995. Původní prostory lékárny v konventu byly proměněny v knihovnu.⁸⁹

3 Historie knihovny

O historii knihovny toho mnoho nevíme a to zejména z toho důvodu, že se nedochovaly žádné materiály, které by fungování knihovny dokazovaly. Větší pozornost v pramenech věnují evidenci nemocných a nakládání s finančními prostředky. Přesto bylo vzdělání pro bratry důležité. O tom svědčí množství a zaměření knih, které se ve fondu nacházejí. Podle vlastnických poznámek objevujících se v knihách můžeme říct, že knihy nacházející se ve fondu letovického konventu nepocházejí pouze z tohoto kláštera.

---

⁸⁶ PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 60–61.

⁸⁷ BUBEN, M. M.: *c. d.*, s. 401–402.

⁸⁸ *Letovice*. In: <http://www.milosrdni.cz/mista/letovice/> [cit. 9. 7. 2018].

⁸⁹ PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 67–70.

Objevuje se zde např. poznámka Christiana Kobba z roku 1706⁹⁰, razítko konventu ve Valticích⁹¹, poznámka Urbana Merda⁹², poznámka bratra Engelmandiho z roku 1759⁹³ či razítko provincialátu ve Vídni⁹⁴. Protože víme, že k založení kláštera došlo v roce 1751, musely se knihy s těmito poznámkami dostat do kláštera jinou cestou. Přesto můžeme existenci knihovny prokázat hned od začátku působení kláštera. K tomu využijeme též vlastnických poznámek, např. poznámku Genesia Pelikána⁹⁵, Bonaventury Rabatsche⁹⁶, Corbiniana Karaska⁹⁷, Petra Wurma⁹⁸ či Engelmunda Brunnera⁹⁹. V průběhu 19. století pak na poznámkách můžeme sledovat téměř kontinuální vývoj, např. poznámka Gordiana Jaekla¹⁰⁰, Marcela Scherzera¹⁰¹, Vita Hreschicha¹⁰², Jucunda Holetschka¹⁰³, Aduacta Karbuše¹⁰⁴ či Sylvestra Paula¹⁰⁵. Ve století dvacátém se pak objevují poznámky Ernesta

---

⁹⁰ sign. II.7/1.

⁹¹ sign. II.22.

⁹² sign. III.A25.

⁹³ sign. I.Th29/a.

⁹⁴ sign. I.Th40/a.

⁹⁵ sign. I.Th3; Genesius Pelikán přišel do Letovic z Prahy v roce 1784. V Letovicích zemřel o čtyři roky později. Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Praha, *Životní data*, s. 295, nepublikováno.

⁹⁶ sign. I.Th50; Bonaventura Rabatsch se narodil 31. července 1732 v Brně. Slavné sliby složil v Praze roku 1751. Postupně pobýval v Praze, Novém Městě nad Metují, Grazu, Vídni, až se dostal roku 1781 do Letovic, kde byl zvolen vikářem po zemřelém Longinu Traubovi. Poté odešel do Vizovic a zemřel 1813 v Prostějově. Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Praha, *Životní data*, s. 122–123, nepublikováno.

⁹⁷ např. sign. I.Th11; Corbinianus Karásek do Letovic poprvé přišel roku 1775. Po třech letech odešel do Kuksu. Znovu se do Letovic vrátil roku 1798 a o rok později zde zemřel. Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Praha, *Životní data*, s. 174, nepublikováno.

⁹⁸ sign. I.Th18a; Petrus Wurm působil v Letovicích od roku 1809 jako kuchař. Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Praha, *Životní data*, s. 499, nepublikováno.

⁹⁹ sign. I.Th29/a; Engelmundus Brunner byl přeložen do Letovic roku 1786. Žil zde až do své smrti roku 1797. Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Praha, *Životní data*, s. 231, nepublikováno.

¹⁰⁰ sign. I.Th137/a; Gordianus Jaekel se narodil 1770 ve Fulneku. Slavné sliby složil ve Vídni. Poté působil v Praze, od roku 1805 byl převorem v Letovicích. Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Praha, *Životní data*, s. 306, nepublikováno.

¹⁰¹ sign. I.Th98. PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 78.

¹⁰² sign. I.Th172. PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 78.

¹⁰³ sign. I.Th181/a; Jucundus Holetschek se narodil 26. srpna 1818 v Brně. Působil v Praze, Grazu, Linci, Vídni, Prostějově, Novém Městě nad Metují a několik let také v Letovicích. Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Praha, *Životní data*, s. 382, nepublikováno.

¹⁰⁴ sign. I.M540/b; Aduactus Karbuš se narodil 7. března 1845. Pobýval v Praze, Brně, Gorici a v Letovicích (zemřel zde 1878). V Salzburgu studoval chirurgii. Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Praha, *Životní data*, s. 11, nepublikováno.

¹⁰⁵ sign. I.M548/c. PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 79.

Grosse¹⁰⁶ a Emerica Edera¹⁰⁷. O knihovně pak nacházíme zmínky v inventářích konventu dochovaných z 20. století. Umístění informací odpovídá původní myšlence, že knihovna byla na okraji zájmu milosrdných, protože se nacházejí až u vybavení kotelny, strojovny a podobně. Jedinou informací, kterou nám tyto inventáře poskytují, je počet svazků, jež knihovna obsahuje.¹⁰⁸ V roce 1911 knihovna obsahovala 500 svazků odborné literatury.¹⁰⁹ Roku 1914 se počet o 100 svazků navýšil.¹¹⁰ Tento počet pak trvá až do roku 1928.¹¹¹ V roce 1931 pak opět nacházíme 500 svazků.¹¹² Takto zaokrouhlená čísla nám napovídají, že se jedná pouze o odhad. V inventáři z roku 1934 se objevuje údaj přibližně 520 svazků. Pod ním je pak tužkou dopsáno číslo 2 043.¹¹³ Stejný počet dopsaný už perem je uveden v inventáři z roku 1937.¹¹⁴ Jediná informace, kterou vyčteme v sekundární literatuře, uvádí, že knihovna byla přemístěna do místnosti, kde sídlila původně lékárna přemístěná v roce 1934.¹¹⁵ Mezi lety 1934 a 1937, tedy po přesunu knihovny, byly pravděpodobně knihy seskupeny na jednom místě a byl vytvořen první signaturní systém s papírovými štítky

---

¹⁰⁶ sign. I.Th264. Ernestus Gross se narodil 1. července 1865. Působil v Brně, Vídni, Krakově, Praze, Těšíně, Prostějově, Kuksu, Linci a od roku 1919 trvale v Letovicích. V Těšíně byl přítomen při zabrání konventu polskými vojsky a byl spolu s převorem konventu zajat. Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Praha, *Životní data*, s. 236, nepublikováno.

¹⁰⁷ sign. I.M549/a; Emericus Eder se narodil 2. srpna 1864 v Jindřichově Hradci. Milosrdným bratrem se stal roku 1873. Prošel mnoha konventy v našich zemích i v zahraničí. V Letovicích se usadil v roce 1925, kde zemřel roku 1929. Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Praha, *Životní data*, s. 228, nepublikováno.

¹⁰⁸ Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), *Inventarium des Konventes der Barmherzigen Brüder zu Lettowitz*, 1911, s. 21.

¹⁰⁹ Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), *Inventarium des Konventes der Barmherzigen Brüder zu Lettowitz*, 1911, s. 21.

¹¹⁰ Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), *Inventarium des Konventes der Barmherzigen Brüder zu Lettowitz*, 1914, s. 24.

¹¹¹ Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), *Inventarium des Konventes der Barmherzigen Brüder zu Lettowitz*, 1919, nepaginováno.; Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), *Inventarium des Konventes der Barmherzigen Brüder zu Lettowitz*, 1922, s. 28.; Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), *Inventarium des Konventes der Barmherzigen Brüder zu Lettowitz*, 1925, s. 29.; Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), *Inventář konventu Milosrdných bratří v Letovicích*, 1928, s. 30.

¹¹² Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), *Inventář konventu Milosrdných bratří v Letovicích*, 1931, s. 30.

¹¹³ Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), *Inventář konventu Milosrdných bratří v Letovicích*, 1934, s. 30.

¹¹⁴ Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratří Letovice (neuspořádáno), *Inventář konventu Milosrdných bratří v Letovicích*, 1937, s. 30.

¹¹⁵ PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 69.

na hřbetech a písmeny určujícími tematické zaměření. Dnes je knihovna přesunuta do brněnského konventu milosrdných bratří. Čítá pravděpodobně více než 2 500 svazků, ale přesný počet není znám. Fond, jenž byl touto bakalářskou prací zpracován, obsahuje 1 556 svazků.

4 Rozbor knihovního fondu

4.1 Signaturní systémy

Signatura (z lat. slova *signum* neboli znamení) je označení knihy sloužící k její evidenci a popisu umístění v rámci knižního fondu. Většinou se jedná o čísla, písmena či kombinaci obojího. Toto znamení je většinou napsáno perem na štítku nalepeném na hřbetu nebo se objevuje také na titulním listu či na přední předsádce.¹¹⁶

Knihovní fond letovického konventu je uměle rozdělen do pěti signaturních systémů. Římskou číslicí jedna je označena část fondu, která obsahovala původní signatury na hřbetech knih. Tyto signatury obsahují žánrové rozdělení a pořadové číslo. Přestože se nám nezachoval žádný katalog, můžeme z historie konventu a dochovaných inventářů z 20. století usoudit, že k vytvoření signatury došlo pravděpodobně mezi lety 1934 a 1937, kdy byla knihovna přestěhována do bývalé lékárny¹¹⁷ a došlo ke spočítání svazků.¹¹⁸ Římskou číslicí dva je označena část fondu také s původní signaturou. Zde se ovšem objevuje jen číslo napsané perem na štítku. Ani u této signatury nemůžeme určit dobu, kdy vznikla. U některých knih ovšem můžeme pozorovat, že se tento štítek nachází nalepený pod signaturou se žánrovým označením.¹¹⁹ Z toho můžeme usuzovat, že tato signatura je starší než ta s označením římská jedna. Signatura s označením římská tři je rozdělena do dvou částí, první označena A,

---

¹¹⁶ VOIT, P.: *c. d.* Praha 2006, s. 805–806.

¹¹⁷ PODSEDNÍK, H. a kol.: *250 let Milosrdných bratří*, s. 69.

¹¹⁸ Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratři Letovice (neuspořádáno), Inventář konventu Milosrdných bratří v Letovicích, 1937, s. 30.

¹¹⁹ např. sign. I.M442/a.

druhá B. Do skupiny A jsou zařazeny staré tisky¹²⁰, jež nebyly označeny původní signaturou, do skupiny B jsou zařazeny knihy vytištěné mezi lety 1801 a 1860. Římskou čtyřkou pak bude označen fond moderní. Poslední dvě skupiny ovšem nejsou předmětem této práce. Pro lepší orientaci byla každá kniha označena nově vytvořeným razítkem, na němž je nápis „MILOSRDNÍ BRATŘI LETOVICE“ a kolonka připravená na vepsání signatury. Kromě starých tisků (sign. III.A) byla příslušná signatura do knihy vepsána. Staré tisky se vynechaly, protože možná dojde k přečíslování. Každá kniha též byla opatřena úzkým proužkem papíru, na který byla napsána signatura. Knihy byly uspořádány podle signatur a naskládány do polic brněnského konventního depozitáře, kde knihovně milosrdných bratří z Letovic patří celá jedna místnost.

4.2 Počet svazků a časové rozmezí fondu

Knihovní fond čítá 1556 svazků. Do časového rozmezí jsem se rozhodla začlenit všechny textové jednotky, kterých jsem zpracovala celkem 1790. Do časového rozmezí jsou zařazeny i knihy, které neobsahují datum vydání či tisku a u kterých bylo toto datum dohledáno.

4.2.1 Signatura I.

Časové rozmezí	Počet titulů	Časové rozmezí	Počet titulů
1551–1600	1	1801–1850	345
1601–1650	16	1851–1900	534
1651–1700	12	1901–1938	97
1701–1750	105	Bez data	246
1751–1800	292		

¹²⁰ knihy vytištěné od roku 1501 do 31. prosince 1800, knihy vytištěné mezi lety 1501 a 1550 mohou být nazývány také paleotypy. VOIT, P.: *c. d.*, s. 834.

Nejstarší kniha s touto signaturou byla vydána v roce 1559 v Paříži. Jedná se o *Codex domini Iustiniani sacratissimi principis* od Antoina Leconta.¹²¹ Naopak nejmladší knihou je *Catalogus cleri dioeceseos Brunensis* pro rok 1938.¹²² Tato zajímavá publikace vycházející ročně v každé diecézi obsahuje data vhodná pro použití při sepisování dějin určité farnosti. Ve fondu se nenacházejí pouze katalogy brněnské diecéze, ale také pražské,¹²³ litoměřické,¹²⁴ královehradecké¹²⁵, česko-budějovické¹²⁶ a olomoucké.¹²⁷

4.2.2 Signatura II.

Časové rozmezí	Počet titulů	Časové rozmezí	Počet titulů
1551–1600	0	1801–1850	26
1601–1650	0	1851–1900	19
1651–1700	5	1901–1938	1
1701–1750	17	Bez data	6
1751–1800	18		

¹²¹ sign. I.Th1 Leconte, Antoine: *Codex domini Iustiniani sacratissimi principis*. Parisiis 1559.

¹²² sign. I.V870/20 *Catalogus cleri dioeceseos Brunensis 1938*. Brunae, 1938.

¹²³ sign. I.V870/1a *Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno domini MCMV*. Praegae 1905.

¹²⁴ sign. I.V870/1b *Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis dioeceseos Litomericensis pro anno 1905*. Litomericii 1905.

¹²⁵ sign. I.V870/1c *Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis dioeceseos Reginae-Hradecensis pro anno domini nostri Jesu Christi 1905*. Reginae Hradecii 1905.

¹²⁶ sign. I.V870/1d *Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis dioeceseos Bohemo-Budvicensis pro anno domini 1905*. Bohemo-Budvicii 1905.

¹²⁷ sign. I.V870/6 *Catalogus venerabilis cleri Archidioeceseos Olomucensis anno reparatae salutis 1900*. Olomucii, 1900.

Nejstarší knihou v této signatuře je *Lazari Riverii consilarii et medici regii* od Lazara Rivièra vydaná v roce 1657.¹²⁸ Nejmladší kniha byla vydána v roce 1933 v Olomouci. Jedná se o knihu *Na hlubinu – revue pro vnitřní život*.¹²⁹

4.2.3 Signatura III.A

Časové rozmezí	Počet titulů	Časové rozmezí	Počet titulů
1551–1600	1	1701–1750	12
1601–1650	0	1751–1800	37
1651–1700	2	Bez data	9

Protože se jedná o staré tisky, jsou časová rozmezí uvedena jen do roku 1800. Nejstarší v této části fondu je Bible Sophronia Eusebia Hieronyma vydaná v roce 1574 v Benátkách.¹³⁰ Nejmladší kniha pojednává o ruské revoluci v roce 1762. Jejím autorem je Claude Carloman de Rulhière.¹³¹

5 Tematické rozdělení fondu

Knihovní fond je možno rozdělit podle žánrového zastoupení do dvou kategorií plynoucích ze signaturních systémů. První část tvoří signatury s římskou číslicí jedna, jež své žánrové rozdělení obsahují. Druhou část tvoří zbylé dvě signatury (II, III.A), kde je využito pouze číselného rozdělení.

¹²⁸ sign. II. 47 Rivièra, Lazare: *Lazari Riverii consilarii et medici regii. Libri septem posteriores*. Lugduni 1657.

¹²⁹ sign. II.108/2 *Na hlubinu. Revue pro vnitřní život*. Olomouc 1933.

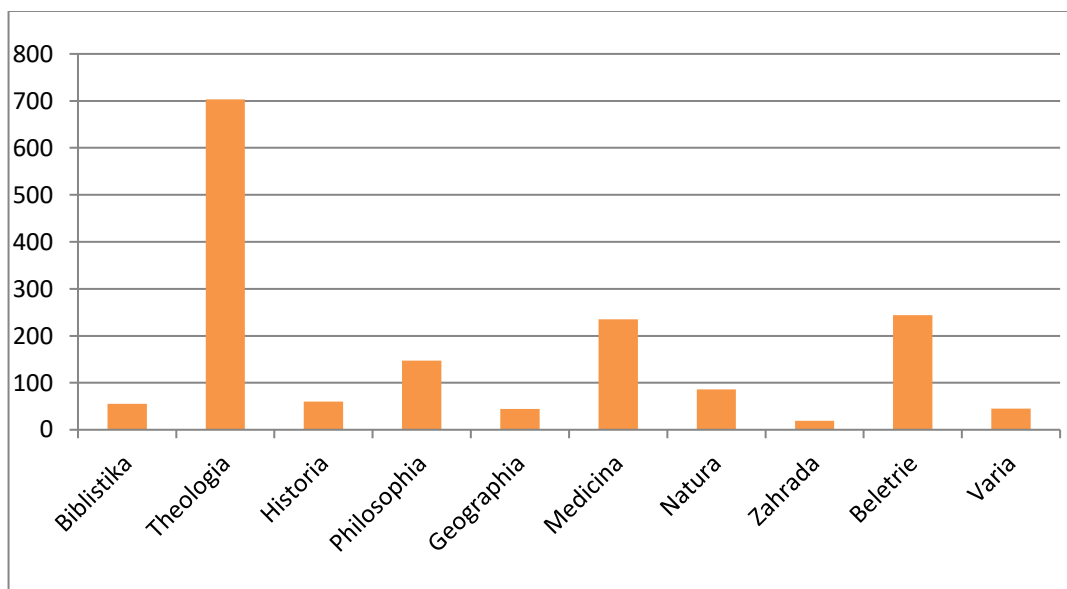
¹³⁰ sign. III.A1 Hieronymus, Sophronius Eusebius: *Bibel*. Venetiis 1574.

¹³¹ sign. III.A49 Rulhière, Claude Carloman de: *Geschichte der Revolution in Rußland im Jahre 1762*. Deutschland 1797.

5.1 Signatura I.

Protože tato signatura je mnohem obsáhlejší než dvě zbývající, rozebereme si jednotlivé žánrové skupiny v jednotlivých podkapitolách. Ty jsou uvedeny jedním nebo dvojicí písmen. Tato písmena odkazují na slova označující daný žánr. Je nejasné, zda jsou tato slova latinská či česká, některé žánry jako „Zahrada“ či „Beletrie“ nemají totiž adekvátní latinské protějšky. Množstevní zastoupení v jednotlivých žánrech ukazuje následující tabulka a graf.

Biblistika	55
Theologia	703
Historia	60
Philosophia	147
Geographia	44
Medicina	235
Natura	86
Zahrada	19
Beletrie	244
Varia	45

5.1.1 Biblistika (BS)

Biblistika začíná signaturou IBS670 a končí IBS684. Skládá se z 30 svazků s evidovanými 55 textovými jednotkami. Tvoří ji převážně Bible nebo její části a to nejčastěji

v němčině¹³², češtině¹³³, ale také v polštině¹³⁴ a latině¹³⁵. Také se zde objevuje komentář k evangeliím.¹³⁶ Nejstarší výtisk Bible pochází z roku 1714.¹³⁷

5.1.2 Theologia (Th)

Jak název napovídá, jedná se o knihy teologické. Z grafu můžeme vyčíst, že tato kategorie je nejpočetnější. Obsahuje celkem 618 svazků a 703 textových jednotek. Rozsah signatur je I.Th1–I.Th403/a, nejsou ovšem zastoupena všechna čísla. Protože předpokládáme, že knihy byly osignovány průběžně, došlo pravděpodobně ke ztrátě chybějících signatur. Tento problém se objevuje u všech dalších signatur.

Nejstarší knihou je vůbec nejstarší tisk celého fondu¹³⁸, nejmladší pochází z roku 1926¹³⁹. Dle formátu se mi jevilo pořadí knih v tomto žánru nahodilé. Objevují se zde řehole sv. Augustina¹⁴⁰, výklad řehole sv. Benedikta¹⁴¹, misály¹⁴², disertace¹⁴³, knihy s názvem *Theologia moralis* od různých autorů¹⁴⁴, knihy kázání¹⁴⁵, vysvětlení Písma Svatého¹⁴⁶; knihy

---

¹³² sign. I.BS672/a Rosalino, Franz von Paula: *Biblia sacra oder die heilige Schrift des alten und neuen Testaments*. Erster Teil. Wien 1789.

¹³³ sign. I.BS681/a Sušil, František: *Evangelium svatého Lukáše*. Číslo III. Praha 1865.

¹³⁴ sign. I.BS676 Wujek, Jakub: *Nowy pana naszego Jezusa Chrystusa Testament*. Lipsko 1847.

¹³⁵ sign. I.BS671 *Novum testamentum domini nostri Jesu Christi*. Amstelodami 1724.

¹³⁶ sign. I.BS680a Klofutar, Leonard: *Commentarius in Evangelium sancti Joannis*. Viennae 1862.

¹³⁷ sing. I.BS670 Lucas, François; Phalesius, Hubertus; Silberbauer, Johann Georg: *Sacrorum bibliorum Vulgatae editionis concordantiae*. Viennae 1714.

¹³⁸ sign. I.Th1 Leconte, Antoine: *Codex dn. Iustiniani sacratissimi principis*. Parisiis 1559.

¹³⁹ sign. I.Th402 Lepka, Josef: *Sv. Alois a jeho životní program*. 1926.

¹⁴⁰ sign. I.Th40/f Gasser, Cassianus Maria: *Die Regel des heiligen Vaters Augustin sammt der Ordensverfassung der barmherzigen Brüder vom hl. Johannes von Gott*. 1899.

¹⁴¹ sign. I.Th219/c *Erklärung der Regel des heiligen Benedict*. II. Bändchen. Landshut 1859.

¹⁴² sign. I.Th42/a *Missale Romanum ex decreto sacrosancti consilii tridentini restitutum*. Mechliniae 1850.; Misál pochází z lat. slova missa neboli mše. Jedná se o příručku „obsahující formuláře pro celý rok.“ Používá ji farář, který mši slouží právě podle misálu. VOIT, P.: *c. d.*, s. 596.

¹⁴³ sign. I.Th64 Opstraet, Jan: *Dissertatio theologica de conversione peccatoris*. Vicetiae 1771.

¹⁴⁴ sign. I.Th70/a Genet, François: *Theologia moralis, juxta sacrae scripturae*. Tomus primus. Venetiis 1776.; sign. I.Th314/a Sasserath, Reiner: *Cursus theologiae moralis*. Augustae Vindelicorum 1771.; sign. I.Th62/a Josephus Antonius Caesaremontanus: *Theologia moralis omnes succincte complectens materias practicas pro utilitate confessoriorum*. Pars prima. Augustae Vindel[icorum] & Oeniponti 1770.

¹⁴⁵ I.Th77/a Markard, Martin: *Erster Jahrgang der Sonntags-Predigten*. Erster Band. Bamberg 1781.; sign. I.Th90/a Schneller, Joseph: *Predigten auf alle Sonntage des Jahres*. Erster Teil. Wien 1787.; sign. I.Th106/a Forstner, Adam: *Homiletische Bibliothek für Seelsorger und Prediger*. Erster Band. St. Pölten 1799.

¹⁴⁶ sign. I.Th93/2a Pařízek, Aleš Vincenc: *Erklärung der sonntägigen Evangelien in Schulen, zum Gebrauche der Katecheten*. Erster Band. Prag 1787.

s modlitbami na každý den v roce¹⁴⁷, legendáře¹⁴⁸, životopisy Ježíše Krista¹⁴⁹ a dalších světců¹⁵⁰, biblické dějiny¹⁵¹, dějiny katolické církve¹⁵² či katechismy¹⁵³. Nejpoužívanějšími jazyky jsou němčina a latina, méně ale stále početné zastoupení má francouzština a čeština. Objevují se zde také čtyři tituly v polštině¹⁵⁴, jeden ve slovenštině¹⁵⁵ a jeden v italštině¹⁵⁶. Jsou zde zastoupení autoři středověku jako Bonaventura¹⁵⁷ či raného novověku, např. Lorenzo Scupoli¹⁵⁸, Alonso Rodríguez¹⁵⁹, Jean Baptist Saint-Jure¹⁶⁰, Thierry Ruinat¹⁶¹, Jean Croiset¹⁶², Claude Judde¹⁶³ či Alfonso Maria de' Liguori.¹⁶⁴

---

¹⁴⁷ sign. I.Th97/a Richter, Aurelius: *Andachts-Uebungen zum täglichen Gebrauch der Religiosen des Ordens des heiligen Johann von Gott oder der barmherzigen Brüder*. Wien 1792.; sign. I.Th24/a Croiset, Jean: *Andachts-Uebungen auf alle Tag des gantzen Jahrs*. Jenner. Ingolstadt und Augspurg 1750.

¹⁴⁸ sign. I.Th175/a Sintzel, Michael: *Leben und Thaten der Heiligen. Eine Legenden-Sammlung für das christkatholische Volk*. Erster Band. Augsburg 1839.; Legendář obsahuje příběhy o životech, skutcích a mučednických smrtích světců a světic. VOIT, P.: c. d., s. 519–520.

¹⁴⁹ sign. I.Th83 Hess, Johann Jacob: *Geschichte der drei letzten Lebensjahre Jesu*. Wien 1784.;

¹⁵⁰ sign. I.Th333 Život sluhy Božího patera Martina Středy z Tovaryšstva Ježíšova. Brno 1898.; sign. I.Th313 Rejzek, Antonín: *Život blahoslavené Anežky České*. Brno 1894.; sign. I.Th353 Wilhelm, Bonaventura Josef: *Svatý Antonín Paduánský*. Brno 1900.

¹⁵¹ sign. I.Th122/a *Biblische Geschichte für die Jugend zum Unterricht in Schulen*. Erster Teil. München 1808.

¹⁵² sign. I.Th166b *Neueste Geschichte der Kirche Christi*. Vierter Band. Augsburg 1835.

¹⁵³ sign. I.Th201/a Schmid, Johann Evangelist: *Historischer Katechismus oder der ganze Katechismus in historisch-wahren Exempeln für Kirche, Schule und Haus*. I. Band. Salzburg 1850.; Katechismus je „učebnice věrouky složená z otázek a odpovědí.“ VOIT, P.: c. d., s. 434.

¹⁵⁴ sign. I.Th387 *Róża duchowna czasopismo poświęcone czci najśw. Maryi Panny królowej różańca św. rocznik czternasty*. Lwów, 1911.; I.Th253/a Pelczar, Józef Sebastian: *Życie duchowne czyli doskonałość chrześcijańska*. Tom I. Kraków 1878.; I.Th253/b Pelczar, Józef Sebastian: *Życie duchowne czyli doskonałość chrześcijańska*. Tom II. Kraków 1878.; I.Th395 Wrzoł, Ludwik: *O opatrności boskiej*. Cieszyn, 1918.

¹⁵⁵ sign. I.Th326/cc Anderl, Adalbert: *Desatřečová katolícká kniha nemocných k upotrebeniu pre knazov jako i pre všetkých priateľov nemocných a tiež pre samých nemocných*. Ôsmy čili slovenský diel. Viedeň 1897.

¹⁵⁶ sign. I.Th326/cc Anderl, Adalbert: *Libretto cattolico d'orazioni esercizi di pietà in dieci lingue all' uso dei curati, degli amici d'ammalati e degli ammalati stessi*. Parte quarta oppure italiana. Vienna 1897.

¹⁵⁷ sign. I.Th327 Bonaventura, santo: *Die sechs Flügel des Seraphs. Ein Büchlein für Vorgesetzte und Untergebene im Ordenstande*. Freiburg im Breisgau 1897.

¹⁵⁸ sign. I.Th373/a Scupoli, Lorenzo: *Von der Weise. Kranke zu trösten und sie zu einem seligen Tode vorzubereiten. Leitsterne auf der Base des Heils*.

¹⁵⁹ sign. I.Th255/a Rodríguez, Alonso; Jocham, Magnus: *Uebung der christlichen Vollkommenheit und Tugend*. Erster Teil. Regensburg, New York, Cincinnati 1879.

¹⁶⁰ sign. I.Th243 Saint-Jure, Jean-Baptiste; Leitner, Jakob: *Das Leben im Ordensstande. Regeln und Gelübde des geistlichen Lebens und Erklärung der notwendigen Tugenden um in geistlichen Genossenschaften fromm und glücklich zu leben*. Zweiter Band. Regensburg 1874.

¹⁶¹ sign. I.Th153/14 Ruinat, Thierry: *Echte und ausgewählte Acten der ersten Martirer*. Vierter Band. Wien 1833.

¹⁶² sign. I.Th251/a Croiset, Jean; Steiner, Anton: *Legenden der Heiligen auf alle Tage des Jahres mit den bezüglichlichen Episteln und Evangelien, Andachtsübungen und Betrachtungen*. II. Band. Wien 1877.

5.1.3 Historia (H)

Žánr s označením H se skládá z 53 svazků a celkem 60 textových jednotek. Rozsah signatur je I.H625–I.H666. Začíná dílem Tomáše Pešiny z Čechorodu s názvem *Mars Moravicus* vytištěného v roce 1677.¹⁶⁵ Kromě historií různých států a národů¹⁶⁶ se zde nachází měsíčníky o misiích¹⁶⁷, monografie o Jindřichově Hradci¹⁶⁸ a další tituly, např. statuta řádu Franze Josepha I.¹⁶⁹ či dokumenty o polské okupaci¹⁷⁰. Většina knih je psána německy, dále se objevuje latina, čeština či polština¹⁷¹.

5.1.4 Philosophia (Ph)

Signatura Ph se svými 123 svazky a celkem 147 tituly patří k těm méně zastoupeným. Obsahuje signatury I.Ph559 až I.Ph596/54. Filozofie je zde brána jako souhrn všech humanitních věd, proto tady nacházíme tituly týkající se práva¹⁷², slovníky a encyklopedie¹⁷³, filologie a učebnice cizích jazyků¹⁷⁴ a také několik titulů týkajících se čisté filozofie

---

¹⁶³ sign. I.Th351 Judde, Claude: *Betrachtungen für die dre Exercitientage welche der Ablegung oder Erneuerung der Ordens-Gelübde vorangehen*. Innsbruck 1900.

¹⁶⁴ sign. I.Th197 Liguori, Alfonso Maria de'; Hayker, Franz X.: *Praktische Anleitung zur christkatholischen Seelsorge nach den Grundsätzen des heiligen Alphonsus von Liguori*. Wien 1847.

¹⁶⁵ sign. I.H625 Pešina z Čechorodu, Tomáš: *Mars moravicus. Sive bella horrida et cruenta, seditiones, tumultus, praelia, turbae*. Pragae 1677.

¹⁶⁶ sign. I.H631/a Charlevoix, Pierre-François-Xavier de: *Geschichte von Paraguay, und den Missionen der Gesellschaft Jesu in diesen Ländern*. Erster Band. Wien 1830.; sign. I.H652/a Lacina, Josef: *Beaufortova ilustrovaná obecná kronika líčící dějiny světové čili vypravování o národech vzdělaných od dob nejstarších po naše časy*. Sešit 53.

¹⁶⁷ sign. I.H648/a *Die katholischen Missionen*. *Illustrierte Monatschrift*. 1881. Freiburg im Breisgau.

¹⁶⁸ sign. I.H643 Rull, František: *Monografie města Hradce Jindřichova*. Jindřichův Hradec.

¹⁶⁹ sign. I.H658 *Statuten für den kaiserlich österreichischen Franz Joseph-Orden*.

¹⁷⁰ sign. I.H666 *Krvavá kniha. Část I.: Dokumenty k polské okupaci v ukrajinském území halíčském. Rok 1918 až do prosince 1919*. Praha, Politika 1920.

¹⁷¹ sign. I.H647 Stalmach, Paweł: *Księgi rodu słowiańskiego*. Cieszyn 1889.

¹⁷² sign. I.Ph559g Schorrer, Christoph; Wagner, Gallus: *Principia juris et actionis canonicae in catholica et celebri universitate dilingana*. Dilingae 1641.

¹⁷³ sign. I.Ph572/a Schönberger, Franz Xaver; Hohler, Emerich Th.: *Neuestes lateinisch-deutsches und deutsch-lateinisches Hand-Lexikon zum Schul- und Geschäftsgebrauche*. Erster Band. Wien 1842.; sign I.Ph578/a Feller, Friedrich Ernst: *Dizionario italiano-tedesco e tedesco-italiano*. Parte prima. Lipsia 1855.; I.Ph584/a Meyer, Herrmann Julius: *Meyers Konversations-Lexikon. Eine Encyclopädie des allgemeinen Wissens*. Erster Band. Leipzig 1885.

¹⁷⁴ sign. I.Ph596/4 Pohl, Karl: *Theoretisch-Praktische Grammatik der polnischen Sprache*. Breslau 1867.; sign. I.Ph596/17 Vymazal, František: *Die Kunst die bulgarische Sprache leicht und schnell zu erlernen*. Wien, Pest, Leipzig.

a logiky.¹⁷⁵ Jako složitá se jeví signatura I.Ph596, která je rozdělená do 54 dílů, přestože se nejedná o jedno dílo. Spojující prvek těchto děl je jejich učebnicový charakter. Mezi jazyky, které se zde můžeme naučit, patří bulharština, polština, italština, latina, francouzština, maďarština, ruština, čeština, hebrejšťina, srbština, slovinština a angličťina.

5.1.5 Geographia (G)

Signatura G (I.G599/a–I.G624) obsahuje pouze 43 svazků a 44 evidenčních jednotek a začíná šesti svazky dobových topografických prací Řehoře Volného s názvem *Die Markgrafschaft Mähren*.¹⁷⁶ Dále se zde objevují převážně cestopisy.¹⁷⁷ Knihy jsou psané v německém jazyce, jen tři jsou v jazyce českém.¹⁷⁸

5.1.6 Medicina (M)

Žánr se skládá z 206 svazků 235 evidenčních jednotek a obsahuje signatury I.M412–I.M557. Protože se řád milosrdných bratří věnuje hlavně péči o nemocné, je nutné, aby byli vzdělaní i v lékařství a ošetrovatelství. Proto je tento žánr třetí nejpočetnější částí fondu. Obsahově se zde objevují díla chirurgická¹⁷⁹, patologická¹⁸⁰, chemická,¹⁸¹ výtisk o homeopatii¹⁸² a lázeňství¹⁸³. Nachází se tady také německý anatomický slovník od raně

---

¹⁷⁵ sign. I.Ph566 Karpe, Franz Samuel: *Darstellung der Philosophie ohne Beinahmen in einem Lehrbegriffe als Leitfaden bei der Anleitung zum liberalen Philosophiren*. Erster Teil. Wien 1802.; sign. I.Ph565 Feder, Johann Georg Heinrich: *Erklärung der Logik, Metaphysik und practischen Philosophie*. Dritter Teil. Wien 1794.

¹⁷⁶ sign. I.G599/a Wolny, Gregor; Schenkl, Conrad: *Die Markgrafschaft Mähren*. I. Band. Brünn 1846.

¹⁷⁷ sign. I.G610/a Roskoschny, Hermann: *Europas Kolonien. West-Afrika vom Senegal zum Kamerun*. Leipzig; sign. I.G607/a Jung, Karl Emil: *Der Weltteil Australien*. VI. Teil, I. Abteilung. Leipzig 1882.

¹⁷⁸ sign. I.G602/a Chmelíček, Josef: *Cesta do Francouz a do Špaňhel*. Díl I. Brno 1869.

¹⁷⁹ sign. I.M426/a Platner, Johann Zacharias: *Gründliche Einleitung in die Chirurgie oder kurze Anweisung alle Krankheiten, so denen Chirurgis vorkommen*. Wien.; sign. I.M427 Daran, Jacques: *Observations chirurgicales, sur les maladies de l'urethre traitées*. Paris 1750.

¹⁸⁰ sign. I.M433 Haller, Albrecht von: *Opuscula pathologica partim recusa, partim inedita, quibus sectiones cadaverum morbosorum*. Venetiis 1756.

¹⁸¹ sign. I.M439 Spielmann, Jacob Reinbold: *Institutiones chemiae praelectionibus academicis adcommodatae*. Argentorati 1766.; sign. I.M454/a Wasserberg, Franz August Xaver von: *Institutiones chemiae in usum eorum qui scientiae huic operam dant*. Vindobonae 1778.

¹⁸² sign. I.M545 Mattei, Cesare: *Elektro-Homoeopathie. Grundsätze einer neuen Wissenschaft*. Regensburg 1883.

¹⁸³ sign. I.M547/a Kneipp, Sébastian: *Meine Wasser-Kur durch mehr also 30 Jahre erprobt und geschrieben zur Heilung der Krankheiten und Erhaltung der Gesundheit*. Kempten 1890.

novověkého autora Lorenze Heistera.¹⁸⁴ Významný nizozemský lékař Hermann Boerhaave se věnoval praktickému lékařství a klasifikoval všechny dosud známé nemoci v díle *Cognoscendis et curandis morbis aphorismi*.¹⁸⁵ Komentář k tomuto dílu¹⁸⁶ vytvořil nizozemský raně novověký lékař a žák Boerhaava Gerard van Swieten působící jako dvorní lékař Marie Terezie.¹⁸⁷ Chirurgii se věnoval např. Johann Zacharias Platner¹⁸⁸ nebo Joseph Jacob von Plenck¹⁸⁹. Většina titulů je psána německy, druhým nejčastějším jazykem je latina. Méně než dříve se zde objevuje francouzština a čeština.

5.1.7 Natura (N)

Žánr věnující se přírodě obsahuje 62 svazků a 86 evidenčních jednotek. Rozsah signatur je I.N685–I.N743. Kromě titulů o zvířatech a rostlinách zde najdeme i knihy chemické¹⁹⁰, o astronomii¹⁹¹, o mineralogii¹⁹², o geologii¹⁹³. Vyskytuje se zde také mnoho časopisů.¹⁹⁴ Jeden titul zůstává neurčen, protože má vytržený titulní list a nepodařilo se titul dohledat.¹⁹⁵ Této kategorii vévodí jazyk německý, v jazyce českém zde nalezneme pouze dvě knihy.¹⁹⁶

---

¹⁸⁴ sign. I.M431 Heister, Lorenz: *Anatomisch-chirurgisches Lexicon oder Wörterbuch*. Berlin 1753.; sign. I.M476/a John, Johann Dionysius; Baldinger, Ernst Gottfried: *Lexikon der k.k. Medizinalgeseze*. Erster Teil. Prag 1790.

¹⁸⁵ sign. I.M449 Boerhaave, Herman: *Cognoscendis et curandis morbis aphorismi*. Vindobonae 1775.; *Hermann Boerhaave*. In: https://cs.wikipedia.org/wiki/Herman_Boerhaave [cit. 13. 8. 2018].

¹⁸⁶ sign. I.M430/a Swieten, Gerard van: *Commentaria in Hermannii Boerhaave aphorismos de cognoscendis et curandis morbis*. Tomus primus. Venetiis 1753.

¹⁸⁷ *Gerard van Swieten*. In: https://cs.wikipedia.org/wiki/Gerard_van_Swieten [cit. 13. 8. 2018].

¹⁸⁸ sign. I.M426a Platner, Johann Zacharias: *Gründliche Einleitung in die Chirurgie oder kurze Anweisung alle Krankheiten, so denen Chirurgis vorkommen*. Wien.

¹⁸⁹ sign. I.M448 Plenck, Joseph Jacob von: *Selectus materiae chirurgicae*. Viennae 1775.

¹⁹⁰ sign. I.N705 Willigk, Erwin: *Lehrbuch der unorganischen Chemie gemäss den neueren ansichten*. Prag 1872.

¹⁹¹ sign. I.N690 Arago, François; Schnuse, Christian Heinrich: *Populäre Vorlesungen über die Astronomie*. Weimar 1838.

¹⁹² sign. I.N698 Fellöcker, Sigmund: *Anfangsgründe der Mineralogie*. Wien 1852.

¹⁹³ sign. I.N696 Kner, Rudolf: *Leitfaden zum Studium der Geologie mit Inbegriff der Palaeontologie*. Wien 1851.

¹⁹⁴ sign. I.N710/a Krebs, Georg: *Humboldt Monatschrift für die gesamten Naturwissenschaften*. Erster Jahrgang. Stuttgart 1882.; sign. I.N721/a Wildermann, Max: *Jahrbuch der Naturwissenschaften 1892-1893*. Achter Jahrgang. Freiburg im Breisgau 1893.; sign. I.N723/b Staby, Ludwig; Hessedörffer, Max: *Natur und Haus. Illustrierte Zeitschrift für alle Liebhabereien im Reiche der Natur*. Zweiter Jahrgang. Berlin 1894.

¹⁹⁵ sign. I.N701.

¹⁹⁶ sign. I.N725 Datel, Jan: *Chov hovězího dobytka. (Skotařství.) Praktický návod k rozumnému*

5.1.8 Zahrada (Z)

Nejmenší částí je signatura Z (signatury I.Z873a až I.Z892) s pouhými 18 svazky a 19 evidenčními jednotkami. Jedná se o tituly věnující se zahradničení¹⁹⁷ a pěstování ovocných stromů¹⁹⁸. Všechny jsou psány německy.

5.1.9 Beletrie (B)

Signatura B obsahující dohromady 229 svazků a 244 textových jednotek je druhou nejpočetnější částí fondu Rozsah signatur je I.B747–I.B850. Skládá se často z mnohasvazkových edic, které obsahují díla jednoho či více autorů. Vyskytují se zde také sebrané spisy Václava Třebízského¹⁹⁹ či tituly s křesťanskou tematikou.²⁰⁰ Najdeme zde díla světových autorů jako je Torquato Tasso²⁰¹, Johann Wolfgang Goethe²⁰², Alexandr Sergejevič Puškin²⁰³, Charlotte Brontëová²⁰⁴, Alexander Dumas²⁰⁵, Jules Verne²⁰⁶, či Henrik Sienkiewicz.²⁰⁷ Z jazyků opět dominuje němčina, méně se vyskytuje čeština, v šesti titulech italština²⁰⁸ a ve dvou polština.²⁰⁹

---

chovu, výživě, hlídání hovězího dobytka, jeho využitkování i léčení. Praha 1897.; I.N736 Želízko, Jan Vratislav: *Mamut od Berezovky v Sibiři.* Olomouc 1904.

¹⁹⁷ sign. I.Z878 Davidis, Henriette: *Der Küchen- und Blumen-Garten für Hausfrauen.* Iserlohn 1879.

¹⁹⁸ sign. I.Z882 Jablanczy, Julius von: *Der Obstbau für Landwirte, Obstzüchter, Gartenbesitzer und Volksschullehrer.* Wien 1887.

¹⁹⁹ sign. I.B845/4 Beneš-Třebízský, Václav; Braun, Josef: *Václava Beneše-Třebízského spisy sebrané.* Díl V. Praha 1911.

²⁰⁰ sign. I.B829/ac Perútka, František; Šústal, Josef: *Katechismus strídmosti a zdrženlivosti.* Brno 1902.; sign. I.B830 Monnin, Alfred: *Duch ctihodného sluhy Božího Jana Křtitele Marie Vianney-e, faráře v Arsu, v jeho katechesi, kázáních a životě.* Brno 1902.

²⁰¹ sign. I.B817 Tasso, Torquato; Gries, Johann Diederich: *Torquato Tasso's Befreites Jerusalem.* Leipzig.

²⁰² sign. I.B816/3 Goethe, Johann Wolfgang von; Goedeke, Karl: *Goethes sämtliche Werke. Neu durchgesehene und ergänzte Ausgabe in sechsunddreißig Bänden.* Dritter Band. Stuttgart.

²⁰³ sign. I.B780d Puškin, Aleksandr Sergejevič; Pacák, Antonín: *Kapitánova dcera. Povídka.* Brno 1888.

²⁰⁴ sign. I.B821/12 Brontë, Charlotte: *Jane Eyre oder Die Waise aus Lowood.* Erster Band. Wien, Pest, Leipzig.

²⁰⁵ sign. I.B821/15 Dumas, Alexandre: *Der Roman aus dem Leben einer Frau.* Erster Band. Wien, Pest, Leipzig.

²⁰⁶ sign. I.B820/a Verne, Jules: *Die Familie ohne Namen.* Erster Band. Wien, Pest, Leipzig.

²⁰⁷ sign. I.B808 Sienkiewicz, Henryk: *Bartek zwycięzca. Nowela.* Warszawa.

²⁰⁸ sign. I.B757 Balbo, Cesare; Stefani, Guglielmo: *Novelle di Cesare Balbo.* Firenze 1854.; sign. I.B769 Manzoni, Alessandro; Carcano, Giulio: *I promessi sposi di Alessandro Manzoni.* Milano 1875.; sign. I.B771 Fóscolo, Ugo: *Le ultime lettere di Jacopo Ortis ed altre opere scelte.* Leipzig 1878.; sign. I.B777 Bianchi, Brunone: *La commedia di Dante Alighieri.* Firenze 1886.; sign. I.B789 D'Azeglio, Massimo: *Niccolò de' Lapi.* Firenze 1891.; sign. I.B847 Fanfani, Pietro: *Cecco d'Ascoli. Racconto storico del secolo XIV.* Leipzig 1871.

5.1.10 Varia (V)

Signatura V se skládá z 38 svazků a 45 textových jednotek. Tvoří ji signatury I.V854/a až I.V872. Jedná se o skupinu knih, které nejdou jednoznačně zařadit do ostatních signatur a tvoří tak nesourodou skupinu, kterou nespojuje žádný společný znak. Mnoho titulů se věnuje psaní dopisů²¹⁰ či právu (pravděpodobně proto, že samostatná skupina věnující se právu do fondu není zařazena).²¹¹ Najdeme zde také *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*²¹² a několik dílů *Catalogus cleri*.²¹³

5.2 Signatura II., signatura III.A

V těchto signaturách najdeme v drtivé většině knihy liturgické a knihy spojené s životem v řádu. Jedná se o různé druhy officií²¹⁴, breviáře²¹⁵, řádové manuály²¹⁶, výklad Augustinovy řehole²¹⁷, kancionál²¹⁸, také *Agenda seu rituale Olomucensis*²¹⁹, různé modlitební knihy²²⁰, životopisy Jana z Boha²²¹ či životopis Norberta Boccia²²².

---

²⁰⁹ sign. I.B808 Sienkiewicz, Henryk: *Bartek zwycięzca. Nowela*. Warszawa.; sign. I.B850 Bandurski, Władysław: *Ciežka služba: zbiorowe wydanie opowieści*. Brody, Lwów 1914.

²¹⁰ sign. I.V854/a Bohse, August: *Des allzeitfertigen Briefstellers*. Dritter und letzter Teil. Dresden; Leipzig 1695.; sign. I.V862 Preckwinckel, C.: *J. D. F. Kumpf's Allgemeiner Briefsteller*. Berlin 1872.

²¹¹ sign. I.V857a Kassics, Ignác: *Praxis juridica civilis et stylare juristarum latino hungaricum*. Pars I. Pesthini 1835.; sign. I.V859a *Obći austrianski gradjanski zakonik proglašen patentom od 29. Studenoga 1852 u kraljevinah Ugarskoj, Hèrvarskoj i Slavonii, sèrbskoj Vojvodovini i tamiškom Banatu*. Dio pèrvi. Bec 1853.

²¹² sign. I.V855 *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*. Erster Teil. Wien 1786.

²¹³ sign. I.V870/1a *Catalogus venerabilis cleri saecularis et regularis archidioeceseos Pragensis pro anno domini MCMV*. Praeae 1905.

²¹⁴ sign. II.3/1 *Officium beatae Mariae virginis sancti Pii V. pont. Max. jussu editum et Urbani VIII*. Praeae 1750.; sign. II.8/1a *Officia S.P. Augustini a fratribus ordinis s. Joannis de Deo*. Viennae Austriae 1740.; sign. II.12/1 *Officium Rakoczianum sive selecta pietatis exercitia cultui divino beatissimae Virginis et Matris Divinae*. Viennae 1836.

²¹⁵ z latinského slova brevis neboli krátký. Jedná se o modlitby a náboženské texty poskládané za sebou. Ty se během dne museli řeholníci modlit v předem určených hodinách. VOIT, P.: *c. d.*, s. 139.; sign. III.A3/1a *Breviarium romanum ex decreto sancrosancti concilii tridentini restitutum. Pars hiemalis*. Venetiis 1751.

²¹⁶ sign. II.1/1 *Manuale. Oder Hand-Büchlein Religionis S. Joannis dei*. Prag 1753.

²¹⁷ sign. II.5/2 Höhn, Anton: *Auslegung der Regul des heiligen Bischoffs Hoherleuchteten Kirchen Lehrers und Grossen Ordens-Vatters Aurelii Augustini*. Wirzburg 1754.

²¹⁸ sign. II.48 *Kancionál čili kniha duchovních zpěvů pro kostelní i domácí pobožnost*. Díl I. Praha 1863.

²¹⁹ sign. III.A2a Jakob Ernst Salzburg, Erzbischof: *Agenda seu rituale Olomucense*. Reginae-Hradecii 1745.

²²⁰ sign. III.A18 *Bůh jest nejčistší látka. Modlitba má a mé rozjímání*. Kutná hora 1708.; sign. III.A19 *Rozvitá palma milosti aneb vroucné a nábožné modlitby*. Praha.

²²¹ sign. III.A40 Perler, Maternus: *Leben und Wundertaten der wundersamen heiligen Joannis von Gott*. Wien.

²²² sign. III.A43 *Reden bey Gelegenheit da der Wohlehrwürdige Vater Norbert Boccius, des Ordens des*

Vysoké zastoupení knih liturgických a spojených s životem v řádu si lze vysvětlit tak, že tyto knihy potřebovali všichni bratři každý den, proto měl většinou každý svou. Naopak z těchto knih vyčnívají jednotlivé tituly týkající se chirurgie²²³, chemie²²⁴, klasické filologie²²⁵, historie²²⁶ či kniha o numizmatice.²²⁷ Nejčastěji se objevuje jazyk německý a latinský, poté několik titulů francouzsky, česky a dokonce jedna kniha ve slovinštině²²⁸.

6 Místa vydání a tisku

Jména měst se zde vyskytují v mnoha jazycích podle jazyků titulu, takže jedno místo může mít více podob. Pro větší srozumitelnost jsou názvy, které jsou více známy v češtině, převedeny do češtiny, ostatním se ponechává jednotná podoba v jazyku cizím. Pokud se místo vydání shoduje s místem tisku, je započítáno pouze jednou. Níže přiložená tabulka neobsahuje všechna místa objevující se v knihách.

MÍSTO	POČET TEXT. JEDNOTEK	MÍSTO	POČET TEXT. JEDNOTEK
Vídeň	502	Franckfurt	21
Praha	201	Innsbruck	18
Lipsko	196	Jena	18
Stuttgart	100	Mnichov	17
Brno	86	Děbno	15
Augsburg	84	Kolín nad Rýnem	15
Budapešť	72	Münster	15
Řezno	71	Olomouc	15
Berlín	64	Linec	14

---

heiligen Johann von Gott. Preßburg.

²²³ sign. II.61/2a Stahl, Georg Ernst: *Elementa chirurgiae medicae ex mente, manu, methodoque Stahliana proflua, jamque communis usus reddita.* Budingae 1727.; sign. II.57a Plenck, Joseph Jacob von: *Chirurgische Pharmacie oder Lehre von den zubereiteten und zusammengesetzten Arzneimitteln.* Wien 1799.

²²⁴ sign. III.A52 Lémery, Nicolás; Zimmermann, Johann Christian: *Nicolai Lemerii Cursus Chymicus oder Vollkommener Chymist.* Dresden 1754.

²²⁵ sign. II.32/2 *Grammaticae Latinae.* Pars altera. Vindobonae 1808.; II.11/3 Fornasari-Verce, Andreas Josef: *Theoretisch-praktische Anleitung zur Erlernung der italienischen Sprache in einer neuen und faßlicheren Darstellung der auf ihre richtigen und einfachsten Grundsätze zurückgeführten Regeln.* Wien 1830.

²²⁶ sign. III.A49 Rulhière, Claude Carloman de: *Geschichte der Revolution in Rußland im Jahre 1762.* Deutschland 1797.

²²⁷ sign. III.A50 [Steuart, James]: *Abhandlung von den Grundsätzen der Münzwissenschaft.* Wien 1770.

²²⁸ sign. II.8/3 Balenović, Šimun: *Molitvenica i pšmarica. Za porabu učećim mladićem u višjih učionah.* Beč 1871.

Freiburg	44	Mohuč	14
Benátky	33	Salzburg	13
Paříž	29	Hamburg	12
Graz	27	St. Pölten	12
Ingolstadt	23	Hradec Králové	10

Podle tabulky můžeme vidět, že nejčastěji byly knihy vydávány a tištěny ve Vídni (502 textových jednotek). Dalším početně zastoupeným městem v habsburské monarchii je Praha s 201 textovými jednotkami. Následuje Brno (86 textových jednotek) a Budapešť (72 textových jednotek). Město Budapešť je poněkud problematické kvůli svému rozdělení, takže v titulech můžeme najít označení Pest²²⁹, Buda²³⁰ nebo Budapešť.²³¹ Zanedbatelný počet pak mají města Graz (27 textových jednotek), Innsbruck (18 textových jednotek), Olomouc (15 textových jednotek), Linec (14 textových jednotek), Salzburg (13 textových jednotek), St. Pölten (12 textových jednotek), Hradec Králové (10 textových jednotek), Tábor (3 textové jednotky), Opava (2 textové jednotky) nebo Znojmo (2 textové jednotky). Po jednom titulu pak mají města České Budějovice²³², Dvůr Králové nad Labem²³³, Jindřichův Hradec²³⁴, Kroměříž²³⁵, Kutná Hora²³⁶, Litoměřice²³⁷, Příbram²³⁸ a Varnsdorf.²³⁹

Z německých zemí se nejčastěji objevuje Lipsko, kde bylo vytištěno a vydáno 196 textových jednotek. Dalšími výraznými destinacemi jsou Stuttgart (100 textových jednotek), Augsburg (84 textových jednotek), Řezno (71 textových jednotek), Berlín (64 textových jednotek), Freiburg (44 textových jednotek) či Ingolstadt (23 textových jednotek).

²²⁹ sign. I.H636/a-d.; sign. I.N703.; sign. I.B820/a-f.

²³⁰ sign. I.Th211.; sign. I.Ph596/7.

²³¹ sign. I.Ph596/49.

²³² sign. I.V870/1d.

²³³ sign. I.Ph596/33.

²³⁴ sign. I.H643.

²³⁵ sign. I.Th397.

²³⁶ sign. III.A18.

²³⁷ sign. I.V870/1b.

²³⁸ sign. I.Ph596/3.

²³⁹ sign. I.B773.

Z dalších zemí Evropy můžeme nalézt např. Benátky (33 textových jednotek) nebo Paříž (29 textových jednotek).

7 Tiskaři a vydavatelé

Protože není v možnostech zmínit všechny vydavatele a tiskaře objevující se v tomto knihovním fondu, omezí se výčet na ty nejčastější či na ty významné.

Nejvíce se v titulech objevuje vydavatelství Adolfa Hartlebena (62 textových jednotek). Založil je Konrád Adolf Hartleben se sídlem Pešti. Mezi lety 1863 a 1869 vedl vydavatelství jeho prasynovec Adolf Hartleben. Po něm převzal vydavatelství do konce první světové války Eugen Marx. Během 20. století se majitelé střídali. Postupem času také rozšířilo svou působnost do Lipska a Vídně. Funguje dodnes.²⁴⁰

Druhý nejčastěji objevovaný tiskař a vydavatel je Johann Thomas von Trattner (62 textových jednotek). Narodil se v Uhrách roku 1717. V roce 1732 přišel do Vídeňského Nového Města, kde vstoupil do učení. Ve Vídni se pak zdokonaloval u Johanna Petera van Ghelena. Roku 1749 se stal univerzitním tiskařem a o tři roky později dvorním knihkupcem. Po smrti Ghelena se stal dvorním tiskařem. Zemským typografem se stal roku 1759. Zemřel v roce 1798.²⁴¹

Arménský řád mechitaristů²⁴² přišel do Vídně v roce 1805. Roku 1811 si zřídili tiskárnu.²⁴³ Z této tiskárny nalezneme v našem knihovním fondu 60 textových jednotek.

Ignác František Průša (19 textových jednotek) získal sňatkem s Janou Koudelkovou tiskárnu jejího zemřelého manžela. V této tiskárně v Praze pak působil mezi lety 1747 a 1762. V roce 1762 zemřel.²⁴⁴

---

²⁴⁰ *A.Hartleben's Verlag*. In: https://de.wikipedia.org/wiki/A._Hartleben%E2%80%99s_Verlag [cit. 26. 7. 2018]

²⁴¹ VOIT, P.: *c. d.*, s. 943–944.

²⁴² arménský řeholní řád založený Petrem Manukem ze Sebasty. *Mechitaristé*. In: <http://www.iencyklopedie.cz/mechitariste/> [cit. 26. 7. 2018]

²⁴³ *Mechitaristen*. In: <https://de.wikipedia.org/wiki/Mechitaristen> [cit. 26. 7. 2018]

²⁴⁴ VOIT, P.: *c. d.*, s. 721–722.

Zastoupena je zde také jezuitská tiskárna v Praze (16 textových jednotek). Tato tiskárna fungovala od roku 1635. Během svého působení měnila několikrát své působiště. Od roku 1648 pak mohla tiskárna přijímat žáky do učení. Tiskárna měla „sloužit celé univerzitě“, proto docházelo často ke sporům mezi řádem a ostatními částmi univerzity. Ty to spory pak řešil panovník.²⁴⁵

Řád milosrdných bratří fungoval ve Vídni²⁴⁶, Grazu²⁴⁷ a Neuburgu²⁴⁸ sám jako vydavatel. Vydávali převážně statuta řádu²⁴⁹, ale nalezneme zde i životopis Franze Camácha²⁵⁰ nebo knihu o ošetrovatelství.²⁵¹

Tabulka odhaluje další nejčastější tiskaře a vydavatele spolu s počtem textových jednotek. Jména jsou uváděna v autoritativních podobách.

JMÉNO VYDAVATELE/TISKAŘE	POČET TEXTOVÝCH JEDN.	JMÉNO VYDAVATELE/TISKAŘE	POČET TEXTOVÝCH JEDN.
A. Hartleben's Verlag	62	Bibliographisches Institut Leipzig	19
Trattner, Johann Thomas von (1717-1798)	62	Crätz, Johann Franz Xaver (?-1775)	19
Mechitaristen-Buchdruckerei	60	Průša, Ignác František (-1762)	19
Manz, Georg Josef (1808-1894)	57	Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství	18
Papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských	50	Summer, Thomas (činný 1747-1766)	18
Gebrüder Kröner	46	Gerold, Carl (1783-1854)	17
Cotta, Johann Georg (1693-1770), Erben	42	Jezuitská tiskárna	16
Herder'sche Kunst- und Buchhandlung	40	Lechner, Michael (1785-1843)	16
Schönlein, Hermann (1833-1906)	33	Dědictví sv. Cyrila a Metoděje	15
Schmidt, Gustav	30	Kurzböck, Joseph von (1736-1792)	15
Graeffner, Rudolph (1734-1817)	23	Neumann, Johann	15
Wappler, Christian Friedrich (1741-1807)	22	Rohlíček a Sievers	14
Milosrdní bratři	20	Lorenz, Franz Xaver (1750-1831)	13

²⁴⁵ Tamtéž, s. 898–902.

²⁴⁶ sign. I.M553/b.

²⁴⁷ sign. I.Th305a.

²⁴⁸ sign. I.Th381.

²⁴⁹ sign. I.Th40/a.; sign. I.Th305a.

²⁵⁰ sign. I.Th381.

²⁵¹ sign. I.M553/b.

8 Vlastnické poznámky

Vlastnické poznámky slouží k určení majitele knihy. Mohou mít mnoho podob např. vlastnoruční podpisy psací potřebou, razítka či ex libris v grafické podobě. Většinou se nachází na přední straně vazby, předním či zadním příděstí, přední předsádce nebo na titulním listu. Poznámka vytvořená psací potřebou je často uvozena slovy „ex libris“²⁵², jméno se objevuje většinou ve druhém pádě. Po podpisu následuje zkratka „m. p.“ pocházející z latinského slova „manu propria“, v českém překladu vlastní rukou²⁵³ a někdy datum, kdy knihu vlastník obdržel. Občas zde také najdeme profesi, kterou vlastník vykonával, či studium.²⁵⁴ Pokud jsou poznámky nečitelné, chybějící nebo nečitelná písmena jsou v katalogizaci uvedena v hranatých závorkách. Pro naše účely jsou jména v podobě bez závorek, protože počet chybějících písmen se v jednotlivých podobách jmen mění a bylo by tak nemožné vytvořit jednotný seznam. Kromě němčiny je zde mnoho poznámek v latině, některé v češtině, jedna v řečtině²⁵⁵ či maďarštině.²⁵⁶ Někdy je v poznámce uvedeno, kdy byla kniha přečtena.²⁵⁷ Kromě osob se objevuje i místo²⁵⁸ či cena knihy ve florénech nebo krejcarech.²⁵⁹ Vyskytuje se zde také jedno grafické ex libris. Jedná se o poznámku „[Ex Libri]s Albertus â Deuring“.²⁶⁰ Kompletní seznam vlastníků obsahuje tato tabulka:

JMÉNO	ROK	SIGNATURA
P. Adauiti		I.Th118
Albach, Vincentius		I.Th93/2c; I.Th93/2e; I.Th112/a; I.Th112/b
Fr. Albrecht		III.A18
Baháangi, Paul	1835	I.BS671
Fr. Basilianus	1793	III.A38
Bauer, Michael		I.Th107
Becker, Antonius	1793	I.Th88

²⁵² neboli „z knih“. VOIT, P.: *c. d.*, s. 254.; sign. I.Th50.; sign. I.Th72.; sign. I.Th76/a.

²⁵³ VOIT, P.: *c. d.*, s. 558.; sign. I.Th85/b.; sign. I.Th93/2a.; I.Th103/aa.

²⁵⁴ sign. I.Th67.; III.A32.

²⁵⁵ sign. I.Th122/aa.

²⁵⁶ sign. I.V857b.

²⁵⁷ sign. I.N742/a.; I.H636/c.

²⁵⁸ sign. I.Th99/b.; sign. I.Th85/a.

²⁵⁹ sign. I.Th130.; sign. I.Th142/a.; I.Th338.

²⁶⁰ sign. I.Th1.

Bednářik, Angelus		I.Ph596/5
Bernard, Otmarus		I.M549/d; II.3/9
Bernardinus, Gottfr[i]d		I.Th8/a;
Bertin		I.Th236a
Bifanani, Andreas	1763	I.M430/b; I.M430/ca
Bindert, Josef		II.50
Bitta, Joseph		I.Th199/b
Böllman, Gregor	1763; 1783	I.M430/cb; I.M430/f
Fr. Bonaventura		II.7/1
P. Bonifac		I.Th49a
Brendl		I.Th115
Brettler, Joannes		II.A47
Brize, Balthasar		I.Th351
P. Caletka		I.Th358/a; I.Th358/c;
Fr. Cassianus	1806	III.A14
Csambál		I.N688
Čížek, Jean		I.Th45/6; I.Th45/7; I.Th45/10; I.Th45/11; I.Th67; I.Th102; I.Th122/ba; I.Ph596/52; III.A1; III.A14
P. Damascenus		I.Th211
Deuring, Joannes Albert a	1659	I.Th1; I.Ph559a; I.Ph559d; I.Ph559q; I.Ph559s;
Dismas	1873	I.Th219/b
Dostál, Josef		I.Ph596/13
Družecký, Bonfilius	1874	III.A5/1; III.A5/2; III.A5/3; III.5/4
Dubsky, Joseph		I.Th88
Eder, Vavřinec Emericus		I.M547/a; I.M549/a; I.Ph569/1a; I.Ph596/48; I.H643
Eichinger, M.		I.Th228
Eilenheisor, Walricus		I.M417/1
Fr.Engelmundus	1759	I.Th29/a;
Fr. Eucherius		III.A27
Fellachiech, Cyprianus	1686	III.A1
Fenboheteroer, Joseph	1810	I.Th85/a; I.Th85/b
Fiedler, Albert		I.B755
Filik, Ladislav		I.B787a
Fischer, Stephanus	1837	II.3/3
Fleischer, Adauct		I.Th156
Forster, Illuminatus	1790	III.A31
Fransitio, Franciscus		III.A1
Frei, Franciscus Joseph	1738	I.M420
Frold, Francois Joseph		III.A51
Frydrýšek, Josef		III.A17
Gaddum, Hermann	1824	I.Ph596/22
Gaidat, Candidus	1892	I.Th237; I.BS683/a; I.BS683/b; I.BS683/c
Gaslgeber, Franciscus		I.Th27;

Gelinek, Beatus		II.1/4
Groß, Ernestus	1888; 1891; 1893; 1894; 1911; 1883	I.Th42/a; I.Th264; I.Th291/b; I.Th292; I.Th307; I.Th308; I.Ph569/3; I.Ph578/a; I.Ph583; I.Ph589; I.Ph596/1; I.Ph596/7; I.Ph596/21; I.H662; II.132
Hallaschka, Cassianus	1799	I.Th58
Häusler, Torquatus		III.A38
Haweleck		I.Ph596/53
Hennek	1936	III.A11
Hernpelageus, Pelagiagus		I.Th164/b
Heümer, Achilleus	1862	III.A37
Hintóffi, Thomas		I.Th29/a;
Hlawaczek		I.Ph596/26
Hoff, Carolus		I.H627
Hoffmann, Ignatius		I.Th7a;
Holetschek, Jucundus		I.Th181/a; I.Th181/b; I.Th181/c; I.Th181/d; I.Th181/e; I.Th181/fa; I.Th221; I.Ph577/a; I.Ph577/b; I.Ph577/c; I.Ph577/d; II.18a; II.28/1
Holtra, Jan		I.Th285
Hraczek, Frenai		I.Th46
Hreschick, Vitus		I.Th172; I.Th194/b; I.Th200/a; I.Th200/b; I.V859a
Chejnovsky		I.Th91
Chmeliceň, Joseph Fridericus		I.Th177;
Jaekel, Gordianus	1801; 1802	I.Th137/a; I.Th137/b; I.M456; I.M469; I.M481; I.M482; I.M485/c; I.M494; I.M502a; I.M506; I.M508; I.N686a
Janda, Wladimir		I.H636/a
Jankovits Franciscus		III.A1
Fr. Julius		III.A32
Karašek, Corbinianus		I.Th11; I.Th15/2; I.Th31; I.Th46; I.Th53/a; I.Th53/b; I.Th53/c; I.Th53/d; I.Th53/e; I.Th57; I.Th59; I.Th62/a; I.Th62/b; I.Th63/a, I.Th63/b; I.Th63/c; I.Th63/d; I.Th73; I.Th338; II.5/1; II.81; III.A45
Karix, Stanislaus		II.82
Kašpar, T.		I.Ph596/10
Kobb, Christian	1706	II.7/1
Komoň, Rudolf		I.Th42/b
Koppo, Methodius	1846	I.Th126a
Kornauth, M.		I.M513/a; I.M513/b; I.M520; I.M522; I.M527
Kreimel, Amadeus	1820	III.A30
Fr. Kreobald	1892	I.Ph596/51
Kubesch, Protasius	1834	I.Th136/a

Kundrat, Ehrenfridus	1834; 1844	I.Th136/a; II.8/1a
Kupka, A.		I.Th20/b; I.Th20/c;
Kyovsky, Hombonus		I.H666
Lakomý, Azarias		II.3/8
Lovari, Ladislav		I.Th384/ab
Luef, Decorosus		II.28/2
Macedonius, Arius		I.Th164/b
Malinský, V.		I.Ph583
Malý, E.		I.Th188/14 (razítko)
Mataushek, Alphons		I.Th197; I.Th347/3a
Menkyel, Filemenus	1691	II.5/1
Merd, Urbanus	1751	III.A25
Miksch, Ed.		I.M544
Mittermayr, Platus		III.A33
Mores, Josef Ladislaus		I.M549/b; I.Ph581; I.Ph596/5; I.Ph596/24; I.BS681/c; I.BS681/da; I.BS681/ea
Motal, Johannes		I.N705
Fr. Nemesius		III.A32
Neubert, A.		I.Ph569/3
Neumann, Antonius		II.1/2
Neuwirth, Emanuel	1831	I.Th163/c; I.Th183; I.Th191; I.Th347/1
Neuwirth, Joseph		I.Th162
Nikolawský, Arnoldus Eduardus	1834	I.Th67
Noetty, Carl		I.Th45/1; I.Th45/5; I.Th45/7; I.Th45/10, I.Th45/11; I.Th45/13; I.Th45/14; I.Th45/2a; I.Th45/2b
Novak, B.		I.Z880/2
Novotnij, Frantz		I.Th35a;
Nuem, Petrus		II.1/4
Pasek, Kilianus		III.A30
Paul, H.		I.N723/hc; I.N723/hd; I.N723/he; I.N723/hf; I.N723/hg; I.N723/hh; I.N723/hi; I.N723/hj; I.N723/hk; I.N723/hl; I.N723/hm; I.N723/hn; I.N723/ho; I.N723/hp; I.N723/hq; I.N723/hr; I.N723/ht; I.N723/hv; I.N723/hw
Paul, Sylvester	1887	I.M544; I.M553; I.M554; I.G608; I.G610/a; I.G610/b; I.G610/c; I.G612; I.G619/a; I.G619/b; I.G624; I.H648/a; I.H648/b; I.H648/d; I.N707/a; I.N707/b; I.N708/b; I.N710/a; I.N716
Pelikan, Genesisus	1766; 1768	I.Th3; I.Th44; I.Th49a; I.Th52, I.Th71; I.Th72/bis
Piro, Charissimus	1799	III.A30
Pirzer, Leopoldus		I.Th107
Planipe, Adrianus		I.Th127

Pomperius, Chrysogonus	1799	III.A34
Preuchteck, Damaskenus		I.Th199/b
Preysinger, Demetrius	1804	III.A32
Pýlarž, Joseph Fridericus	1770	II.73
Rabatsch, Bonaventura		I.Th50
Fr. Rad		I.Th107
Fr. Rajmlin		III.A14
Fr. Rajnerus		I.Th72
Fr. Regulus		II.1/6
Rentnel ter, Crenold		I.M525/a
Ricgete, August		I.M460a
Riemerschmiedt, Anton		I.Ph596/17
Richardus		III.A3/2a
Rogatus, Ivanus	1804	III.A27
Fr. Rochus		III.A32
Ruton, Wendl	1944	III.A49
S tek, N.	1825	I.Th76/a; I.Th76/b;
Saintz, Almand		I.M526
Fr. Sarcander		III.A27
Dr. Seliger		I.M491/aa; I.M491/ba;
Scherzer, Marcellus	1839	I.Th92; I.Th98; I.Th103/aa; I.Th152/a; I.Th152/b;
Schlag, Andreas	1763	I.M430/a
Schmidt, Balatinus		II.1/4
Schmidt, Jacob		I.Th287/a
Schneidhuber, J. G.	1855	I.Th205
Schresl, Josef	1855	I.Th204
Sobotta, Cyrinus		II.3/6
Somolik		I.M426/a; I.M426/b;
Strahl, Mathias		I.M440
Stufka, Pius		I.M549/c
Štiastný, Franciscus		III.A27
Takats, Firminus		III.A28
Theofil		III.A8
Tirpek, Auremundi		I.Th8/a; I.Th22;
Tober, Franz	1868	I.M525/a
Tomas		I.Th130; I.Th130/a
Uhlř, Jan		I.B764/19; I.B764/29;
Való, Adalbertus		I.Ph596/5
Vitmon, Joannes		I.M412a
Wagner, Burhardus	1789	III.A34
Wägner, Johannes		I.G609/a
Wach, Chrýsoligus		I.BS671
Wallner, Ludwig	1822	I.Ph596/11

Wejerung, Sabinian		I.M428
Weiß, Wilhelm von		I.M517
Wenck, Boris		I.M412a
Winter, Ludwig		I.B816/9
Wiogirek, Joseph		I.M415a
Woczadlo, Joseph W. E.		I.Ph569/2
Wolf, Genesisius	1790	III.A21
Wowod, Gustav	1858	I.M532
Wurm, Peter		I.Th18a;
Zeidter, A.		I.N695a
Zsák, Paschalus	1819	III.A10

Razítka, která můžeme ve fondu najít, mají okrouhlý či oválný tvar. Objevují se zde také razítka nepravidelných tvarů, např. razítko značící bratra Sylvestra Paula tvořené písmenem S, přes jehož první oblouk je provlečené břicho písmene P (jeho dřík končí před ukončením druhého oblouku písmene S).²⁶¹ Většinou jsou fialové, černé či modré barvy. Razítka mají také různé jazykové varianty – českou, latinskou, německou. Velikost písmen v popisu razítek je uvedena podle zobrazení. Pokud razítko obsahuje nějaký obrazec, je v popisu razítka též poznamenán. V tabulce jsou pak razítka uspořádána podle počestěné podoby nápisu. Razítka letovického konventu včetně nemocnice a lékárny se objevují ve fondu v těchto podobách:

RAZÍTKO	SIGNATURA
„CONVENTUS F. F. MISERICORDIAE LETOVICII“ a v poli se znakem Milosrdných bratří (granátové jablko, nad ním latinský kříž přes dolní rameno stužka s nápisem, nad křížem šestcípá hvězda, kolem paprscitá svatozář);	I.Th226/a; I.Th286; I.Th293/bis; I.Th299/b; I.Th305a; I.Th313/bis; I.Th325/bis; I.Th333; I.Th336/c; I.Th353; I.G602/a; I.G602/b; I.G602/c; I.N743; I.B784/a; I.B784/b; I.B786; I.B804; I.B805; I.B827; I.B829/aa; I.B829/b; I.B830; I.B843; I.V870/5;
„KONVENT MILOSRDNÝCH BRATRŮ LETOVICE.“ a v poli se znakem milosrdných bratří (granátové jablko, nad ním latinský kříž, přes něj páska, kolem něj zář, nad ním šestcípá hvězda)	I.B845/4; I.B845/5; I.B845/7; I.B845/8; I.B845/11; I.B845/12; I.B845/13;
„Konvent der barmherzigen Brüder in Lettowitz“	I.V866; I.V867; I.Z880/2

²⁶¹ sign. I.N707/a.; I.N707/b.

„Konvent milosrdných bratří Letovice.“	I.Th226/a; I.Th286; I.Th293/bis; I.Th299/b; I.Th305a; I.Th313/bis; I.Th325/bis; I.Th333; I.Th336/c; I.Th353; I.G602/a; I.G602/b; I.G602/c; I.N743; I.B784/a; I.B784/b; I.B786; I.B804; I.B805; I.B827; I.B829/aa; I.B829/b; I.B830; I.B843;
v opisu „CONVENT DER BARMHERZIGEN“ a v poli „in LETTOWITZ“	I.V870/4
„LÉKÁRNA MILOSRDN[ÝC]H [BRATŘÍ] v LETOVICÍCH.“	I.M546
„NEMOCNICE MILOSRDNÝCH BRATŘÍ LETOVICE“	I.B747; I.B780a; I.B781a;
„NEMOCNICE MILOSRDNÝCH BRATŘÍ v Letovicích na Moravě“	I.B839
„NEMOCNICE MILOSRDNÝCH BRATŘÍ v Letovicích na Moravě“ („KRANKENHAUS d. BARMHERZ. BRÜDER zu Lettowitz in Mähren“)	I.Th321

Kromě Letovic se zde objevují razítka konventů a nemocnic ve Vídni, Krakově, Valticích, Linci nebo Prostějově. Jejich podoby obsahuje zde uvedená tabulka:

RAZÍTKO	SIGNATURA
„KONWENT BRACI MIŁOSIERDZIA W KRAKOWIE“	I.M549/a
„CONVENT DER BARMHERZIGEN BRÜDER IN PRAG“	I.M549/b; I.M549/c
„SZPITAL/BRACI MIŁOSIERDZIA/W KRAKOWIE“	I.Th42/a
„SPITAL der Barmherzigen Brüder in LINZ“	I.B779
„NEMOCNICE MILOSRDNÝCH BRATŘÍ v Prostějově“	I.Th326/aa
„Krankenhaus der Barmh[erzigen] Brüder Teschen“ a v poli se znakem milosrdných bratří (granátové jablko nad nim šesticípá hvězda, nad ní řecký kříž)	I.N742/a; I.N742/b;
„KRANKENHAUS DER BARMHERZIGEN BRÜDER FELDSBERG N.-9“	II.22
„KRANKENHAUS DER BARMHERZIGEN BRÜDER ZU WIEN, Leopoldstadt“	I.Th226/a
„Spitalsbibliothek der Barmherzigen Brüder Wien. Leopoldstadt“	I.Th226/a
„RECONVALESCENTENHAUS der BARMHERIZGEN BRÜDER zu WIEN, XIIL HÜTTTELDORF“	I.Z880/2

Nalezneme zde také razítka knihkupců. Je jich ale velmi málo, což dokazuje přiložená tabulka:

RAZÍTKO	SIGNATURA
razítko ve tvaru ležaté osmičky a stuhy s nápisem „A.LANGENSO BERLIN“	II.107
„Cyrillo-Methodějské knihkupectví Gustav Franci v Praze“	I.Th336/c
„Ferd. Schönigh Buchhandlung & Antiquariat OSNABRÜCK“	I.Th226/a
v opisu „F. ULRICH IN KOENIGINHOF“ a v poli „BUCHBINDER“	II.9/2
„J. BARVIČ A J. NOVOTNÝ KNIHKUPECTVÍ V BRNĚ“	I.Ph596/2

Do razítek právnických osob jsem zařadila razítko provinciálního úřadu ve Vídni a razítko celé rakousko-české provincie. Zvláštností je razítko města Lipska.²⁶²

RAZÍTKO	SIGNATURA
„DER RATH D[ER] STADT LE[I]P[ZIG]“ a v poli znak města Lipska (polcený štít v pravém poli černý lev ve skoku zpětsměřující, v levém poli 2 kůly)	I.B761
„SIGILLUM ALMAE PROVINCIAE AUSTRIACO BOHEMICAЕ ORD. S. JOANNIS DE DEO“ a v poli se sv. Michaelem (v pravé pozdvižené ruce meč, v levé ruce oválný štít s latinským křížem, nápisem IHS a korunou) stojícím nad skoleným ležícím ďáblem	I.Th305a; I.Th305/bis a; I.Th337a
„Provinzialamt der Barmherzigen Brüder Wien, II. Taborstrasse 16.“	I.Th40/a; I.Th40/b; I.Th40/d; I.Th40/f; I.Th40/g; I.Th315; I.Th351; I.Th357; I.Th378;

Kromě těchto kategorií nalezneme ve fondu také razítka se jménem vlastníka, např. „E. Malý“²⁶³ nebo „Josef Jezdinský, farář“.²⁶⁴ Další razítka obsahuje zde uvedená tabulka:

RAZÍTKO	SIGNATURA
„E. Malý“	I.Th188/14
„ERNEST GROSS. Ord. Joan. de Deo“	I.Ph578/a; I.Ph596/21;

²⁶² sign. I.B761.

²⁶³ sign. I.Th188/14.

²⁶⁴ sign. I.Th226/a.

„P. Ernest Gross Barmherz. Bruder“	I.Th291/b; I.Th307
„Josef Jezdinský, farář“	I.Th226/a
razítko ve tvaru písmene „S“, přes první oblouk provlečené břicho písmene „P“, jehož dřík končí před ukončením druhého oblouku písmene S	I.N707/a; I.N707/b;
opisu „Magister d. Pharmacie Magister lékárnictví“ a v poli „Sylvester Pa[ul]“	I.M548/a; I.M548/b; I.M548/c; I.Ph586/1; I.Ph586/2; I.Ph586/3; I.Ph586/4; I.Ph586/5; I.Ph586/6; I.Ph586/9; I.Ph586/10; I.G608; I.G609/b; I.G612; I.G619/a; I.G619/b; I.H645/a; I.H645/b; I.H648/e; I.N710/e; I.N713; I.N716; I.N721/a; I.N721/b; I.N721/c; I.N723/b; I.N723/c; I.N723/e; I.B785; I.B790; I.B820/c; I.B820/d; I.B821/7; I.B821/8; I.B821/9; I.B821/10; I.B821/11; I.B821/15; I.B821/18; I.B821/19; I.B821/20; I.B821/26; I.B821/27; I.B821/28; I.B821/29; I.B821/30; I.B821/31; I.B821/32; I.B821/33; I.B821/36; I.V865/a; I.Z883; I.Z887/1; I.Z887/2; I.Z888/a; I.Z888/b; I.Z890

Čtyři razítka zůstala neidentifikována. Jejich výčet je uveden zde v tabulce:

RAZÍTKO	SIGNATURA
„CONSFUER ...PROHOM*REGENSBURG*“, uprostřed přes sebe písmena M, A, T, L	I.M545
razítko s iniciálami „J. S.“	III.A2a
„Pharmacie de la Cour N. J. STRANSKY SOFIA“	I.Ph596/17
„Raphael Wondra“	I.Z875

9 Čtenářské poznámky

Kromě vlastnických poznámek můžeme v knihách najít také poznámky čtenářské. Ty se často vyskytují na předním nebo zadním předeštlí, přední či zadní předsádce anebo

v rámci celé knihy. Kromě různých podtrhání nalezneme vypsaný obsah titulu²⁶⁵, číslice²⁶⁶, báseň²⁶⁷, chemické vzorce²⁶⁸, modlitbu²⁶⁹ nebo rozpis kanonických hodin.²⁷⁰ Psány jsou většinou tužkou, perem či barevnou pastelkou. Jejich obsah není v katalogu zaznamenáván, protože má malou výpovědní hodnotu.

10 Vazba

Vazba neboli různě zdobený povrch knižních desek slouží k ochraně knižního bloku. Podle druhu povrchu můžeme knihy rozdělit do čtyř základních kategorií: kožená, papírová, pergamenová a textilní.²⁷¹

V tomto knižním fondu nalezneme nejvíce titulů s vazbou textilní. Nejedná se ovšem o žádný samet, hedvábí či semiš. Po vazbě textilní se nejvíce vyskytuje vazba kožená. Jedná se o úseň hnědé barvy, takže může jít o hovězinu. Na hřbetě jsou většinou viditelné vazby rozdělující ho do několika polí. Tato pole mohou být zdobena zlacením většinou květinových motivů a barvena. Na přední či zadní straně vazby nenalzáme žádné zdobení, pukly ani nárožnice apod. Objevují se zde dírkové spony, většinou na kožených řemíncích. Někdy jsou tyto spony odstraněny.²⁷²

Vazba nejméně finančně nákladná, tedy papírová, se vyskytuje také ve velice hojném počtu, přestože nejvíce podléhá podmínkám uložení. Dochází tedy k jejímu mačkání, ohýbání nebo odtržení. Jedná se většinou o vyhotovení u velkonákladových titulů.

Dále ve fondu nalezneme kombinace vazeb – polokoženou a polotextilní. Uvedený materiál se v těchto vazbách nachází na místech, která by se mohla nejpravděpodobněji poškodit používáním, tzn. na rozích knihy, nebo na hřbetu, aby kniha

---

²⁶⁵ sign. I.Th105a.; sign. I.Th105/b.; sign. I.BS681/dq

²⁶⁶ sign. I.M509.; sign. I.Ph596/25.

²⁶⁷ sign. I.Ph596/21.

²⁶⁸ sign. I.N738.

²⁶⁹ sign. II.9/6.

²⁷⁰ sign. III.A5/1.; sign. III.A5/2.; sign. III.A5/3.; III.A5/4.

²⁷¹ VOIT, P.: *c. d.*, s. 961–962.

²⁷² sign. I.Th24/e.; sign. I.Th24/f.; sign. I.M416.

v polici vypadala hezky. U pěti titulů pak vazba byla úplně odstraněna,²⁷³ nalezneme zde jen knižní blok. Ve velmi nízkém množství je zde zastoupena vazba pergamenová²⁷⁴ a koženková.²⁷⁵

11 Fyzický stav fondu

Fyzický stav fondu je dán především stářím knih, druhem použité vazby nebo způsobem uložení. Starší knihy více podléhají poškození, na druhou stranu se většinou jedná o vazby kožené, které méně podléhají poškození oproti vazbám papírovým. Nejčastěji se ve fondu vyskytuje popraskaná nebo odřená kůže na hřbetu či deskách knih, oddělený knižní blok od vazby, odtržená část hřbetu nebo desky. Pokud má vazba spony, v mnoha případech je alespoň jedna spona odstraněna. Dále zde můžeme nalézt vytržené titulní listy či vytržené části knihy. U papírových vazeb nacházíme často ohnuté rohy nebo roztřepené konce jak vazby, tak knižního bloku. V jednom případě se zde vyskytuje kniha ohořelá²⁷⁶ a v jednom případě poškození hmyzem, pravděpodobně červotočem.²⁷⁷ Výjimku netvoří ani tituly poškozené majitelem nebo jiným člověkem. Často nalezneme knihy s přeškrtnutými vlastnickými poznámkami, počmáranými přídešními nebo titulními listy.

Poškození pramenicí ze způsobu uložení zde naštěstí najdeme minimálně. Ve fondu se nevyskytují žádné vlhkem zvlhčené knihy. Některé knihy by v pozdější době mohly být ošetřeny proti plísni.

V celkovém pohledu ale musím konstatovat, že většina knihovního fondu je v dobrém stavu.

---

²⁷³ sign. I.Th15/1.; sign. I.Th216.; sign. I.V858.; sign. I.V862.; sign. III.A9.

²⁷⁴ sign. I.Th5.; sign. I.M414.; sign. I.M415.; sign. I.M417.; sign. I.M456.; sign. I.V854/a.; sign. I.V854/b.; sign. II.14/1.; sign. II. 15/2.; sign. II.16.; sign. II. 65/1.; sign. II.74/1.; sign. II.74/2.; sign II. 121.

²⁷⁵ např. sign. I.Th138/a.; sign. I.Th141/e.

²⁷⁶ sign. I.N738.

²⁷⁷ sign. I.Th115.

12 Katalogizace

Pro katalogizaci na základě doporučení použila volně dostupný program Microsoft Access. Ten byl uzpůsoben podle manuálu s názvem *Mezinárodní standardní bibliografický popis pro staré tisky a prvotisky ISBD(A)* vytvořeném v roce 1997.²⁷⁸

Před vlastní katalogizací bylo nutné knihy roztrždit. Po roztržení bylo nutné knihy uspořádat, označit signaturou a razítkem a nafotit. Každá kniha má nafocenou vazbu, titulní list a vlastnické poznámky. Poté bylo nutné fotky ro zřídít do jednotlivých složek a každou označit signaturou knihy. Pak bylo možné začít s katalogizací.

Do prvního pole se wpisuje název knižního souboru, v tomto případě „Milosrdní bratři Letovice“. Poté se uvádí signatura, označení svazku a textové jednotky. Dále už následují údaje z titulního listu jako autor, název, další názvové informace jako označení dílu, místo a datum vydání a tisku, jméno vydavatele a tiskaře. Následuje druh vazby, vlastnické a čtenářské poznámky, jiná signatura, vložené dokumenty a stav dochování. Všechny tyto informace se vyplňují, pokud je titul obsahuje. Všechna jména se uvádí v autoritativní podobě, kterou je možné dohledat na několika serverech, např. The Virtual International Authority File (<http://viaf.org/>)²⁷⁹ nebo Consortium of European Research Libraries https://data.cerl.org/thesaurus/_search.²⁸⁰ Zatímco CERL Thesaurus obsahuje jen databáze evropských knihoven,²⁸¹ VIAF vyhledává i v databázích knihoven v Americe, Asii i Africe.²⁸² CERL Thesarus také vyhledává pouze jména osob, místa tisku, jména firem a jména tiskařů,²⁸³ VIAF umí ještě vyhledat výrazy a díla.²⁸⁴ Zadáte výraz, který hledáte, a obě databáze najdou všechny možné shody. Vy si jen vyberete správný výsledek. S knihou, jež nemá titulní list, je práce složitější. Je nutné dohledat o ní alespoň nějaké údaje.

---

²⁷⁸ *Mezinárodní standardní bibliografický popis pro staré tisky a prvotisky ISBD(A)*. Praha 1997.

²⁷⁹ VIAF. In: <http://viaf.org/> [cit. 14. 8. 2018].

²⁸⁰ CERL Thesaurus. In: https://data.cerl.org/thesaurus/_search [cit. 14. 8. 2018].

²⁸¹ Tamtéž, [cit. 14. 8. 2018].

²⁸² VIAF. In: <http://viaf.org/> [cit. 14. 8. 2018].

²⁸³ CERL Thesaurus. In: https://data.cerl.org/thesaurus/_search [cit. 14. 8. 2018].

²⁸⁴ VIAF. In: <http://viaf.org/> [cit. 14. 8. 2018].

To se v dnešní době daří díky institucím, které knihy ze svých fondů skenují a dávají je online. V tomto případě jsem nejčastěji používala server Google Knihy (<https://books.google.cz/>), který obsahuje naskenované knihy a k nim základní údaje jako je titul, autor, datum vydání a také vydavatele nebo tiskaře. Přesto se mi nepodařilo všechny tituly dohledat.

Po dokončení katalogizace byla nutná revize fondu. Ta se skládala z vyskládání fondu z polic, jeho kontroly podle vytvořené katalogizace, opětovné uspořádání a vrácení do polic vyhrazených pro tento fond.

Do budoucnosti by se měl celý fond ošetřit proti plísni a zbavit prachu. Také stále chybí zpracovat fond historický (1801–1860) a moderní.

Katalog je k práci přiložen na CD nosiči, protože vlastník fondu si nepřeje jeho zveřejnění a jeho rozsah je nepřiměřený k rozsahu práce.

Závěr

Knihovna fungovala v letovickém konventu hned po jeho založení. To dokazují vlastnické poznámky uvedené v knihách. Objevují se zde i poznámky vyhotovené před vznikem konventu. Ty si s sebou pravděpodobně přinesli bratři z jiných konventů při jejich příchodu do Letovic. Knihovní fond je rozdělen do pěti částí. Tato bakalářská práce se věnuje pouze třem z nich. První část označená římskou číslicí jedna pochází s největší pravděpodobností z let 1934–1937. V této době byla knihovna přestěhována do bývalé lékárny. V rámci toho byla přepočítána a osignována. To vysvětluje nárůst knih v dochovaných inventářích z let 1911 až 1937. Signatura obsahuje tematické označení (podle obsahu knih) a pořadové číslo. Tento systém nebyl pravděpodobně dokončen, protože nejmladší takto označená kniha pochází z roku 1938. Přerušen byl obsazením a zabráním kláštera v roce 1941. U druhé části označené římskou číslicí dva se nepodařilo určit datum vzniku. Signaturu tvoří pouze číselný údaj napsaný na štítku na hřbetu knihy. Třetí část byla uměle vytvořena při pořádání fondu. Byla označena římskou číslicí tři a písmenem A. Obsahuje jiným způsobem neoznačené staré tisky seřazené dle obsahu. V rámci práce byl proveden také detailní rozbor tohoto fondu z mnoha pohledů, např. tematické rozložení, časové zařazení, místa vydání a tisku, vlastnické poznámky a razítka ad.

Letovická knihovna není jedinou zpracovanou knihovnou milosrdných bratří. Již dříve byla zpracována knihovna v Kuksu nebo Valticích. Torzo knihovny pražského konventu je momentálně zpracováváno v rámci jiné bakalářské práce. Kukská konventní knihovna obsahuje přes 1000 svazků, ale přesný počet není prozatím znám. Samostatný soubor tvoří knihovny nemocnice a lékárny. Signaturní systém je podobný letovickému označenému římskou jedničkou. Jsou zde vyděleny kategorie Th (teologická), P (kazatelská), M (medicínská), Ch (chemická), L (lexikony), B (breviáře) ad. Za těmi následuje číselné

označení. Významná je největší dochovanou sbírkou muzikálií v českých konventech milosrdných bratří.²⁸⁵ Valtická knihovna čítá celkem 2092 knih a je tedy větší než knihovna letovická. Obsahuje také 13 rukopisů a 11 prvotisků. Signaturních systémů zde najdeme několik. Jeden z nich, vytvořený v roce 1933, je rozdělen obdobně jako v letovické knihovně signatura označená římskou jedničkou. Obsahuje kategorie Historia, Jura, Medici, Philosophi, Religio, Theologi a Varia. Významná je kromě rukopisů a prvotisků také dochovanými herbáři Norberta Boccia.²⁸⁶

Troufám si říct, že cíl této práce stanovený v úvodu, byl splněn. Knihovní fond byl zpracován v katalogu, který bude sloužit k lepší orientaci jak čtenářům, tak správci fondu.

---

²⁸⁵ KOLDA, J. – HRDINA, I. A.: *c. d.*, s. 49–59.

²⁸⁶ SURÁ, D.: *c. d.*, s. 21–57.

Seznam pramenů a literatury

Prameny:

- 1) Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratři Letovice (neuspořádáno), *Inventarium des Konventes der Barmherzigen Brüder zu Lettowitz*, 1911.
- 2) Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratři Letovice (neuspořádáno), *Inventarium des Konventes der Barmherzigen Brüder zu Lettowitz*, 1914.
- 3) Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratři Letovice (neuspořádáno), *Inventarium des Konventes der Barmherzigen Brüder zu Lettowitz*, 1919.
- 4) Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratři Letovice (neuspořádáno), *Inventarium des Konventes der Barmherzigen Brüder zu Lettowitz*, 1922.
- 5) Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratři Letovice (neuspořádáno), *Inventarium des Konventes der Barmherzigen Brüder zu Lettowitz*, 1925.
- 6) Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratři Letovice (neuspořádáno), *Inventář konventu Milosrdných bratří v Letovicích*, 1928.
- 7) Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratři Letovice (neuspořádáno), *Inventář konventu Milosrdných bratří v Letovicích*, 1931.
- 8) Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratři Letovice (neuspořádáno), *Inventář konventu Milosrdných bratří v Letovicích*, 1934.
- 9) Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratři Letovice (neuspořádáno), *Inventář konventu Milosrdných bratří v Letovicích*, 1937.
- 10) Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratři Letovice (neuspořádáno), *Památní kniha konventu Milosrdných Bratří v Letovicích*.
- 11) Klášter milosrdných bratří Brno, fond Milosrdní bratři Praha (neuspořádáno), *Životní data členů řádu Milosrdných Bratří v Praze u sv. Šimona a Judy od založení konventu r. 1620 až do zřízení Československé provincie 2. prosince 1919*, nepublikováno.

Literatura:

- 1) BOGAR, Fr. Benedikt: *Milosrdní bratři*. 1934.
- 2) BUBEN, Milan M.: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích*. III. díl. II. svazek. Praha 2007.
- CHROBAK, Werner: *Ján z Boha. Pastier – dobrodruh – nemocničný priekopník*. Mnichov 1995.
- 3) DOKOUPIL, Vladislav: *Dějiny moravských klášterních knihoven ve správě Universitní knihovny*. Brno 1972.
- 4) FOLTÝN, Dušan a kol.: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha 2005.
- 5) HORŇÁKOVÁ, Lucie: *Hospitálský řád sv. Jana z Boha v období dvou totalit*. Brno 2007 (nepublikovaná magisterská diplomová práce).
In: https://is.muni.cz/th/al9cu/milosrdni_bratri.doc.pdf.
- 6) ILLA, Milan: *Letovice. Dějiny města*. Letovice 1995.
- 7) JANOTOVÁ, Lucie: *Milosrdní bratři a jejich umělecké projekty v českých zemích*. Olomouc 2014 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).
In: https://theses.cz/id/4b81m3/Milosrdn_brati_a_jejich_umleck_projekty_v_eskch_zemch.pdf.
- 8) KNIES, Jan: *Vlastivěda moravská*. II. místopis. Díl I. Brno 1904, s. 118–136.
- 9) KOLDA, Jindřich – HRDINA, Ignác Antonín: *Historická knihovna Hospitalu Kuks a její romanisticko-kanonistický fond: historicko-právní studie*. Červený Kostelec 2014.
- 10) KOUDELKOVÁ, Lucie: *Milosrdní bratři v Novém Městě nad Metují*. Nové Město nad Metují 2014.
- 11) *Mezinárodní standardní bibliografický popis pro staré tisky a prvotisky ISBD(A)*. Praha 1997.
- 12) NIGG, Walter: *Jan z Boha*. Kostelní Vydří 2005.

- 13) PODSEDNÍK, Hubert a kol.: *250 let Milosrdných bratří v Letovicích*. Letovice 2001.
- 14) PODSEDNÍK, Hubert a kol.: *Milosrdní bratři: Valtice-Feldsperg 1605–2005 – almanach ke 400. výročí příchodu Milosrdných bratří do Valtic*. Brno 2005.
- 15) SOBEL, Joannes de Deo: *Dějiny a slavnostní spis rak.-české řádové provincie Milosrdných bratří ke slavnosti ve dnech 28., 29. a 30. srpna konaného vysvěcení nemocnice mateřského domu ve Valčicích v Dol. Rakousích, Munificencí Jeho Jasnosti knížete Jana I. z Liechtenštejna a na Liechtenštejně nově vystavěné*. Vídeň 1892.
- 16) STROUHAL, Tomáš: *Řád milosrdných bratří v Prostějově (30. – 50. léta 20. století)*. Brno 2012 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).
In: https://is.muni.cz/th/ewze9/Bakalarska_prace.pdf?zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dtom%20%2F%20strouhal%26start%3D1
- 17) SURÁ, Dana: *Dějiny a katalog historické knihovny valtického konventu řádu milosrdných bratří*. Olomouc 2015 (nepublikovaná bakalářská diplomová práce).
- 18) VOIT, Petr: *Encyklopedie knihy. Starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století*. Praha 2006.

Internetové zdroje:

1) *A.Hartleben's Verlag*.

In: https://de.wikipedia.org/wiki/A._Hartleben%E2%80%99s_Verlag [cit. 26. 7. 2018].

2) *CERL Thesaurus*. In: https://data.cerl.org/thesaurus/_search [cit. 14. 8. 2018].

3) *Gerard van Swieten*. In: https://cs.wikipedia.org/wiki/Gerard_van_Swieten [cit. 13. 8. 2018].

4) *Google Knihy*. In: <https://books.google.cz/>

5) *Hermann Boerhaave*. In: https://cs.wikipedia.org/wiki/Herman_Boerhaave [cit. 13. 8. 2018].

- 6) *Letovice*. In: <http://www.milosrdni.cz/mista/letovice/> [cit. 9. 7. 2018].
- 7) *Mechitaristé*. In: <http://www.iencyklopedie.cz/mechitariste/> [cit. 26. 7. 2018].
- 8) *Mechitaristen*. In: <https://de.wikipedia.org/wiki/Mechitaristen> [cit. 26. 7. 2018].
- 9) *O nás*. In: <http://www.milosrdni.cz/o-nas/> [cit. 17. 7. 2018]
- 10) *VIAF*. In: <http://viaf.org/> [cit. 14. 8. 2018].

Resumé

This bachelor thesis deals with the history of the library of Hospitaller Order of the Brothers of Saint John of God in Letovice. The library is now stored in monastery in Brno. It contains 1556 books. The main goal of this thesis is to create a catalogue of these books, which is attached on CD. The catalogue should help with the orientation in the library. Apart from the catalogue, this thesis briefly describes a history of the order and a history of the monastery in Letovice and the library itself. The main chapter analyze the books, including number of books, their age, their places of publication, notes of ownership etc.